

Utroskap

-diskursenes påvirkning på familierapeuter i møte med par

Elisabeth Tannum Folland

VID vitenskapelige høgskole

Oslo

Masteroppgave

Master i familierapi og systemisk praksis

Antall ord: 24 511

10. oktober 2022

Sammendrag

Hensikten med denne studien har vært å synliggjøre diskurser rundt utroskap, gjennom problemstillingen: «Hvilke diskurser om utroskap synes å påvirke familieterapeuter i deres samtaler med par?». Kunnskap om diskurser vil kunne synliggjøre hvilke nyttige eller unyttige handlingsrom som snakkes frem i møte med klienter.

Studien har et kvalitativt forskningsdesign, og tar i bruk en diskursanalyse basert på to fokusgruppeintervjuer av til sammen syv familieterapeuter. Et fokusgruppeintervju bestående av to familieterapeuter i sosialfaglige yrker, og et fokusgruppeintervju med fem familieterapeuter som jobber på et familievernkontor. Gjennom diskursanalysen ble tre hovedfunn identifisert: (1) Monogamiets forrang: Informantene synes å påvirkes av ulike diskurser som setter monogamiet foran som en normativ standard for parforholdet. Verdier som troskap og ærlighet kommer til syne, samt normer rundt paret som konstruksjon. (2) Kjærlighet som arbeid: Informantene er posisjonert i en hjelperrolle ovenfor klientene. Her synliggjøres en arbeidsmetafor som brukes for å hjelpe paret gjennom utfordringer og for at forholdet skal vare lenger. (3) Biologiske forskjeller: Informantene snakker frem ulikheter mellom mann og kvinne. Det kommer til syne gjennom diskurser som viser ulike syn på kjønn.

Det empiriske materialet har blitt drøftet opp mot et systemisk og sosialkonstruksjonistisk rammeverk. Ulike perspektiver på parforhold og tidligere forskning trekkes frem for å belyse ulike diskurser som råder i samfunnet. Ut fra analysen trekkes det frem ulike diskurser familieterapeutene synes å være påvirket av.

Nøkkelord: Utroskap, parforhold, samliv, diskurser

Veileder: Nina Solberg

Abstract

The purpose of this study has been to explore discourses around infidelity through the following thesis: "Which infidelity discourses seem to affect familytherapists in their conversations with couples?". Knowledge about discourses can raise awareness around what advantageous or disadvantageous range that are exposed in therapy.

The study has a qualitative research design, and employs a discourse analysis based on two focus group interviews by a total of seven familytherapists: One focus group interview consisting of two familytherapists in other professions in social work, and one focus group interview with five familytherapists who work in family welfare. Three main findings were identified through the discourse analysis: (1) The precedence of monogamy: The informants seem influenced by various discourses that places monogamy as a normative standard for the couple's relationship. Values such as fidelity and honesty appears, as well as norms around couples as a construction. (2) The labour of love: The informants are positioned in a helping role in relation to the clients. Here, a labour metaphor is made visible in order to help the couple through challenges in order to make the relationship last longer. (3) Biological differences: The informants talk about differences between men and women. This is exposed through discourses that show different perspectives on gender.

The empirical data has been discussed through the lens of a systemic and social constructionism framework. Different perspectives on relationships, as well as previous research is utilised in order to highlight the variety of discourses prevalent in society. The analysis reveals several discourses family therapists seem to be influenced by.

Keywords: Infidelity, couples, relationships, discourses

Thesis advisor: Nina Solberg

Forord

Nå er fire år med studier over, og det er med både glede og vemod jeg legger denne reisen bak meg. Det skal bli fint å fokusere på andre ting enn pensum, frister og eksamener, men jeg kommer til å savne ukesamlinger på VID, det sosiale med klassen og ikke minst alt det faglige påfyllet som jeg nå kan si har gjort meg litt klokere. Nå venter en ny hverdag, med nye utfordringer og andre oppgaver. Men først er det flere jeg ønsker å takke for både støtte, tilbakemeldinger og inspirasjon som har gjort denne reisen fra start til slutt gjennomførbart. Først vil jeg takke min veileder Nina Solberg, som har gitt meg en god blanding av konstruktive tilbakemeldinger, kloke refleksjoner og oppbyggende ord. Du ga meg troen på at dette var noe jeg kom til å klare. Takk til informantene på familievernkontoret. Deres bidrag ga meg muligheten til å skrive denne oppgaven. Takk til lederen som tilrettela og gjorde intervjuet gjennomførbart. Takk til informantene i pilotintervjuet. Deres bidrag var også viktig i denne prosessen. Så vil jeg takke veiledningsgruppa mi: Morten, Tanja, Pia og Linda. Gjengen som har vært samlet fra dag én på Geilo. Gruppa vår, og ikke minst chatten, har betydd mye for meg disse fire årene. En spesiell takk til Linda og Pia som gjennom siste del av skriveprosessen har støttet og hjulpet meg fremover.

Jeg vil også gi en stor takk til datteren min, Sofie, for at du har vært så tålmodig og forståelsesfull gjennom hele denne prosessen. Dine heiarop fra siden har betydd veldig mye. Takk til mine foreldre som har støttet meg i mitt mangeårige studieforløp, og som gjorde det mulig for meg og få gjennomført de siste årene. Takk til mine gode naboer: Christine som har dratt meg med ut på tur ut i skogen; og Katrin som alltid har vært klar for en svømmetur i sjøen. Gode samtaler i fantastisk natur har gitt meg påfyll og styrke til å holde ut i denne prosessen. Og til slutt, takk til læreren min, Anne Kyong Sook Øfsti, for dine interessante betraktninger som har inspirert meg gjennom hele dette studiet.

Jeløy 10. oktober 2022

Elisabeth Tannum Folland

Innholdsfortegnelse

1 Innledning.....	1
1.1 Bakgrunn for valg av tema.....	1
1.2 Studiens relevans.....	2
1.3 Presentasjon av problemstilling	4
1.4 Begrepsavklaringer	4
1.5 Tidligere forskning	5
1.6 Oppgavens oppbygging	7
2 Teoretisk rammeverk.....	9
2.1 Systemteori.....	9
2.2 Sosialkonstruksjonisme	10
2.3 Språk	11
2.3.1 Språket i bruk	13
2.4 Diskurser	14
2.5 Moderne makt.....	14
2.6 Diskurser om kjærlighet og samlivspraksis.....	16
2.7 Romantiske verdier.....	16
2.7.1 Forelskelse og ekteskap	16
2.7.2 Monogami.....	17
2.7.3 Kjernefamilie	18
2.8 Perspektiver på parforhold i moderne tid	19
2.8.1 Rene forhold	19
2.8.2 Kjærlighet som arbeid.....	20
2.8.3 Den emosjonelle intimiteten, fra Freud og Bowlby til familievernkontoret	20
2.9 Kjønnsperspektiver	21
3 Metode	24

3.1 Epistemologi	24
3.2 Vitenskapelig ståsted	25
3.3 Kvalitativ tilnærming	27
3.3.1 Fokusgrippeintervju	27
3.4 Gjennomføring av studien	29
3.4.1 Utvalg	29
3.4.2 Rekruttering	30
3.4.3 Utarbeiding av intervjuguide	32
3.4.4 Gjennomføring av intervju	32
3.4.5 Transkribering	33
3.5 Analyseprosessen	34
3.5.1 Validitet og overførbarhet	34
3.5.2 Diskursanalysens grunnlag	34
3.5.3 Steg i analysen	36
3.6 Etske vurderinger	38
3.7 Mulige svakheter	39
4 Presentasjon av funn og diskusjon	40
4.1 Monogamiets forrang	40
4.1.1 Troskapsdiskursen	41
4.1.2 Tosomhet - parforholdets grunnmur	44
4.1.3 Pose eller sekk, hemmelighet eller polyamorøse forhold	46
4.2 Kjærlighet som arbeid	49
4.2.1 Evighetsidealet	50
4.2.2 Behovet for å bli sett	51
4.2.3 Jobbe med forholdet	53
4.3 Biologiske forskjeller	56

4.3.1 Like eller ulike emosjonelle behov.....	57
4.3.2 Kvinnen er overlesset og mannen savner og bli begjært	59
4.3.3 Sexdrivdiskursen	61
5 Oppsummering og veien videre.....	65
5.1 Implikasjoner for praksis	66
5.2 Implikasjoner for videre forskning.....	66
5.3 Avsluttende kommentar.....	67
Litteraturliste	68
Vedlegg	74
Vedlegg 1: Forespørsel om bistand til rekruttering av informanter	74
Vedlegg 2: Informasjonsskriv.....	75
Vedlegg 3: Samtykkeerklæring	78
Vedlegg 4: Intervjuguide, pilotintervju.....	79
Vedlegg 5: Intervjuguide, familievernkontor	80
Vedlegg 6: NSD-godkjennelse.....	82

1 Innledning

Denne masteroppgaven handler om hvilke diskurser om utroskap som synes å påvirke familieterapeuter, og hvilke normer og samfunnsidealene som kommer til uttrykk gjennom språket. Utroskap handler som oftest om en seksuell affære mellom to personer, der enten én eller begge er i et annet forpliktende forhold fra før. Utroskap blir ofte beskrevet i media som det største sviket som kan ramme et forhold. I svært mange kulturer regnes utroskap som umoralsk og dette støttes opp i flere religiøse tekster. I Bibelen, for eksempel, fordømmes utroskap to steder i de ti bud (Joachimsen & Stordalen, 2021). På 16- og 1700-tallet kunne kirken dømme for moralske ugjerninger som ble regnet som syndige slik det står skrevet i Bibelen. Det var også straffbare handlinger etter Norsk lov, og står blant annet nedskrevet i Christian 5 lov, i kapitlet 13 om løsaktighet (Norgeshistorie, 2020). Løsaktighet, som betyr utroskap, ble regnet som en kriminell handling og utenomekteskapelig seksuell omgang kunne bli dømt med bøter, fengsel eller i verste fall døden. Det var heller ikke uvanlig å måtte skrifte foran lokalbefolkningen og presten (Norgeshistorie, 2020). Både loven og kirkens moralske budskap hadde altså stor inngripen i folks privatliv. Utroskap er ikke lenger straffbart i Norge, og det er heller ikke vanlig at man skrifter for presten. De tradisjonelle institusjonene har ikke lenger like mye makt over enkeltmenneske, men den moderne makten forteller oss hvilke normer og idealer vi bør leve etter (Holmgren, 2008). En kan også undre seg over om presten er blitt byttet ut med terapeuten i nyere tid. Diskurser har uansett et historisk preg over seg, og de påvirker oss alle, både terapeuter og klienter. Ved å se nærmere på hvilke diskurser om kjærlighet, samliv og utroskap som tydeliggjør seg i språket, vil det kunne bidra til mer innsikt i hvilke rådende diskurser som påvirker familieterapeuter i møte med par.

1.1 Bakgrunn for valg av tema

Vi lever i en tid der synet på kjærlighet og samlivspraksis kan sies å være noe ambivalent. Det er relevant for oss som familieterapeuter å ha økt kunnskap om hvordan de ulike diskursene påvirker både de som kommer til samtaler, men også hvordan de legger føringer for vårt møte med dem, i forhold til våre holdninger, selvrefleksivitet og i språket vårt utad. På flere

arbeidssteder la jeg merke til at kollegaer uttrykte at det var et vanskelig felt og gå inn i. Gjennom min egen erfaring med klienter fra praksis på familievernkontoret ble det samme bekreftet. Det var utfordrende og vite hvor man skulle posisjonere seg i forhold til tematikken. Terapeuten er en profesjonsutøver som har faglige kunnskaper og et fagspråk som er med på å gi en definisjonsmakt i møte med klienter. Det gir et stort ansvar som terapeuten selv er ansvarlig for. Dette var noe jeg selv kjente jeg ville ta på alvor, og samtidig hadde jeg et ønske om å bidra til mer kunnskap rundt dette.

1.2 Studiens relevans

For fagfeltet vil det være relevant med økt kunnskap om hvordan diskurser rundt utroskap påvirker oss som terapeuter. Familieterapeuter sitter i en maktposisjon ovenfor hvordan kunnskap formidles gjennom språket, og hvordan det påvirker ulike handlingsrom for klientene.

Scheinkman (2005) har sett nærmere på faglitteraturen i familieterapifeltet som omhandler utroskap i parforhold. Fagfeltet har beveget seg fra å innta en moralsk posisjon ovenfor utroskap, til en mer tolerant tilnærming (Scheinkman, 2005). Faglitteraturen fokuserer på utroskap som et svik og et traume, og bruker teorier hentet fra traumefeltet. Det har vært en økende tendens hvor utroskap blir sett på som et symptom for at noe er galt i parforholdet (Scheinkman, 2005, s. 228-229). Og det blir understreket at innrømmelse og ærlighet er nødvendig om forholdet skal repareres. Scheinkman (2005) sier at fagbøkene er preget av de kulturelle normene som fremmer langvarige, monogame parforhold som et sunt ideal, og at det derfor er viktig at vi utforsker spørsmål knyttet til våre sosiale konstruksjoner av ekteskap og utroskap (s. 228). Noen av det Scheinkman (2005) sier her kan vi finne spor av i for eksempel den faglitteraturen Frode Thuen presenterer om utroskap. Thuen (2017) skriver blant annet om ulike grunner til utroskap, der en grunn som trekkes frem er «kompensering for udekkede behov», hvor en av partene kjenner lengsel etter emosjonell eller fysisk nærhet og intimitet (s. 141). Denne type utroskap kan være en måte å holde ut på i nåværende forhold (Thuen, 2017, s. 141-142). Det er ikke en moralsk fordømmelse av utroskap i det Thuen (2017) skriver her, men det kan handle om noe som er

galt i parforholdet som utløser utroskapen, slik Scheinkman (2005) påpeker at faglitteraturen fokuserer på. Videre sier Thuen (2017) at forsoningsarbeidet i terapien handler hovedsakelig om bearbeiding av sjokket og sviket. Det er også et viktig fokus å hjelpe paret med å stole på hverandre igjen, ved å bygge tillitt gjennom åpenhet og være transparente i forholdet (Thuen, 2017, s. 145). Dette gir assosiasjoner til det Scheinkman (2005) sier, hvor faglitteratur bruker teorier trukket fra traumefeltet. Samtidig fremmer det Thuen (2017) skriver et langvarig og monogamt forhold uten å sette spørsmål rundt konstruksjoner av ekteskapet og utroskap, slik Scheinkman (2005) etterlyser. Jim Sheehan derimot ytrer behov for at fagmiljøet ser nærmere på «paret» som idé (Sheehan, 2009). I en artikkel påpeker han at «To» alltid har vært det hellige tallet og at det blant annet er knyttet til juridiske privilegerer til det å være et par. En dekonstruksjon av «paret» som idé ville åpne for alternative forestillinger om hvordan intime relasjoner kunne utforme seg, ytrer Sheehan i artikkelen (2009).

I et debattinnlegg i Dagbladet fra desember 2018 setter Moen og Sørli spørsmålstegn ved monogamiets ideal. De trekker frem en rekke vinklinger og argumenter for hvorfor monogami kan være umoralsk (Moen & Sørli, 2018). Blant annet settes det spørsmålstegn ved det å skulle kreve at partneren ikke kan ha intime relasjoner med andre. Her sier Moen og Sørli (2018) at vi selvfølgelig kan samtykke til den relasjonsformen en selv ønsker. Men når partner for eksempel er drevet av sjalusi og et behov for å kontrollere, vil det da være en plikt og følge partnerens krav (Moen og Sørli, 2018). Hvis vi undervurderer makten, avhengigheten og sårbarheten i kjærlighetsforhold, så er ikke samtykke nok. Ofte blir det sagt at utroskap ødelegger familier, men til det sier Moen og Sørli (2018) at det ikke selve utroskapen som ødelegger, men det er reaksjonen og hvordan partneren takler det. De mener at vi som samfunn har en oppgave om å formidle hva som er greit å forhandle om i relasjoner (Moen & Sørli, 2018).

Det er viktig å vite hvilke diskurser som er rådende i vår tid, som også paret er påvirket av. Vi som familierapeuter er heller ikke utelatt av det som er rådende diskurser. Det er derfor interessant å se nærmere på hvilke diskurser som tydeliggjør og legger føringer for hvordan vi ser på og møter utroskapsproblematikk hos par. Dette gir grunnlag for denne studien.

1.3 Presentasjon av problemstilling

I denne studien har jeg som mål å undersøke hvilke refleksjoner som kommer til uttrykk blant familieterapeuter rundt temaet utroskap. Det vil kunne belyse diskurser som påvirker i familieterapeuter i møte med par. På bakgrunn av dette er problemstillingen min som følger:

«Hvilke diskurser om utroskap synes å påvirke familieterapeuter i deres samtaler med par?»

Jeg har tatt utgangspunkt i følgende forskningsspørsmål:

«Hvilke normer og samfunnsidealer kommer til uttrykk på familievernkontoret?»

«På hvilke måter kan slike normer og idealer om samliv påvirke handlingsrom i møte med par?»

For å besvare problemstillingen skal jeg benytte meg av kvalitativt metode med fokusgruppeintervju. For å kunne identifisere ulike diskurser fra det innsamlede datamaterialet fra intervjuene, velger jeg å bruke diskursanalyse.

1.4 Begrepsavklaringer

Monogami: En form for partnerskap, der en person bare kan være gift eller leve i partnerskap med én annen. Mono betyr én, og gami betyr bryllup, ekteskap (Tjernshaugen, 2018).

Polygami/-gyni/andri: Polygami betyr flergifte, men har ulike betegnelser for menn og kvinner. En mann som gift med flere koner kalles polygyni, mens en kvinne som er gift med flere menn kalles polyandri. Ekteskapsloven i Norge forbyr flergifte (Wæhle, 2021).

Polyseksualitet: betyr at du blir seksuelt tiltrukket til mer enn et kjønn (Benestad, 2021).

Polyamori: ofte forkortet til «poly» er betegnelse for kjærlighetsforhold der det er flere enn to (Benestad, 2021). Den utbredte definisjonen av polyamori er «ansvarlig ikke-monogami» (Klesse, 2006).

1.5 Tidligere forskning

Temaet i denne studien er utroskap, terapi og diskurser. For å ta i bruk forskning som tidligere er gjort har jeg gjort søk i artikkeldatabaser som Oria, Google Scholar og VID; Open. Jeg har brukt både norske og engelske søkeord som jeg har søkt på i mange kombinasjoner. De norske søkeord jeg har brukt er: utroskap, diskurser, parforhold, ekteskap, intimitet og kjønn. De engelske søkeord er infidelity, affaire, couple, relationship, marriage, intimacy og gender.

Jeg har valgt å bruke både nasjonal og internasjonal forskning på utroskap der kvantitativ metode er brukt. Tall som viser hvor mange som er utro både fra tidligere studier og fra nyere kan gi et bilde på utviklingen og retningen det peker. Kvantitative studier viser også kjønnsforskjeller, da det ofte deles opp i kategorien «mann» og «kvinne». Slike tall anser jeg som relevant for min studie, da det kan vise hvor vi tar diskurser fra. På grunn av omfanget og tidsramme har jeg valgt å bruke kvalitativ forskning hovedsakelig fra Anne Kyong Sook Øfstis (2008a) doktorgrad «*Some Call it Love. Exploring Norwegian Systemic Couple Therapists' Discourses of Love, Intimacy and Sexuality*», som handler om terapeuters ideer om kjærlighet og hvilken innflytelse det kan ha i samtaler med par.

Utroskap er ofte forbundet med skam, skyld og hemmeligholdelse, og det kan derfor være utfordrende å si noe om forekomsten av utroskap i parforhold. Likevel har enkelte undersøkelser forsøkt å tallfeste nettopp dette. En dansk rapport utgitt i 2019 kalt «Sex i Danmark», spurte 60 000 dansker i alderen 18-89 år om kropp, kjønn, seksualitet og helse. Her svarte 23% av mennene og 14% av kvinnene at de har vært utro med nåværende partner (Frisch et al., 2019). Undersøkelsens definerte utroskap som seksuell omgang med et annet menneske enn ens ektefelle/faste partner/kjæreste sin aksept (s. 407).

Det er tidligere gjort tilsvarende undersøkelser i Norge. Nasjonalt Folkehelseinstitutt's landsdekkende undersøkelse av personer i alderen 18-49 år rapporterte i 2002 at 29% av mennene og 23% av kvinnene i deres undersøkelse hadde vært utro en eller annen gang i

løpet av livet (Træen, Stigum & Magnus, 2003). Mens en undersøkelse i 2007 viste at 16% av de mannlige deltagerne og 11% av de kvinnelige, hadde vært utro i nåværende forhold (Træen, Holmen & Stigum, 2007).

I USA er Kinsey-rapportene som ble publisert i 1948 og 1955 de mest omfattende undersøkelsene om seksualitet som er utgitt (Almås, 2020). Rapportene undersøkte blant annet sex utenfor ekteskapet, hvor tallene viste at 50% av menn og 26% av kvinner hadde vært utro i løpet av sitt liv (Kinsey et al., 1948; Kinsey et al., 1953). Mens en nyere forskningsstudie fra Kinsey Instituttet der gjennomsnittsalderen på deltakerne var 31 år, fant de ingen signifikante forskjeller mellom kjønn og utroskap. Studien som er fra 2011 viser at 23% menn og 19% kvinner svarte at de hadde vært utro (Janssen et al, 2011).

Selv om flere innrømmer utroskap i anonyme undersøkelser, er dette et tema som i stor grad fremdeles regnes som skambelagt eller et tabu. Konklusjoner man kan trekke fra dette er at mellom 14% og 50% av befolkningen tilsynelatende har vært utro mot nåværende eller tidligere romantiske partnere, og at det kan se ut som litt flere menn enn kvinner har vært utro, men at dette er noe som jevner seg mer ut i moderne tid.

Utroskap er et komplekst tema som handler om mye mer enn selve affæren, enten det er kulturelt, sosialt eller politisk. Selv om utroskap er avkriminalisert regnes det fremdeles som umoralsk og blir i stor grad sett på som et svik mot partneren og parforholdet. Dette sviket får i rammede familier ofte skylden for å ødelegge og oppløse familien. Det knyttes til sterke og vonde følelser hos den bedratte partneren, og det er ikke uvanlig at par som har opplevd utroskap oppsøker hjelp hos en parterapeut for å både forstå hendelsen og for å reparere forholdet etter et opplevd svik. En amerikansk undersøkelse fra USA viste at så mange som rundt 65% av parene som oppsøker terapi, kommer i etterkant av utroskap (Atkins et al., 2001).

I Øfstis (2008a) avhandling «Some Call it Love», undersøkes hvilke ideer familieterapeuter har om kjærlighet, intimitet og utroskap, og hvilke innflytelse det kan ha i terapeutiske samtaler (Øfsti, 2008a). Øfsti (200a) peker på både moralske og psykologiske diskurser rundt utroskap. Den moralske diskursen sier noe om hvilke verdier vi har fått gjennom kulturen, som for eksempel moralske verdier fra den kristne tro. Siden vi både dømmer og tolerer utroskap, viser det seg en ambivalens (Øfsti, 2008a, s. 136-137). et eksempel er hvis en mor er utro, og faren blir bekymret for at moren ikke tar godt nok vare på barna fordi han mener hun er en upålitelig person. Historisk sett så er kvinnen blitt sett på som kone og mor, og hvis kvinnen da er utro blir det sett på som noe skittent og farlig. Mannen derimot har et annet syn på seg, der en sier at mannen har en større sexdrift, og derfor har større drivkraft til å handle på det (Øfsti, 2008a). Men ifølge Øfsti (2008a), så har dette synet røtter i den troen av at kjønn har ulikheter i seg, og at mannens essens er å være sterk og beskyttende mens kvinnen skal være forsiktig og dydig (Øfsti, 2008a, s. 139). I den psykologiske diskursen kan den utro ektefellen reagere med å si «jeg var ikke meg selv», for å gjøre seg mindre ansvarlig for det en har gjort. Eller en kan forklare utroskapen med at det var en midtlivskrise. Men en diskurs som motsier både den moralske og den psykologiske diskursen er «hertetet trumfer alt» diskursen. Den sier noe om at hvis du har blitt forelsket eller elsker den du er utro med, og du er på vei inn i et nytt forpliktende forhold, så er det ikke like enkelt å bruke den andre diskursen som sier noe om den utro sin mentale tilstand eller ikke hadde kontroll og derfor var uansvarlig. Det er også vanskeligere å argumentere for at den utro parten er upålitelig og dermed utilregnelig forelder som ikke bør være med barna (Øfsti, 2008a, s. 140).

1.6 Oppgavens oppbygging

I innledningen har jeg gitt en kort introduksjon om utroskap, og belyst tidligere forskning, hvor både kvalitativ og kvantitativ forskning presenteres. For å besvare denne studiens problemstilling, vil jeg i de neste kapitlene presentere et teorigrunnlag trukket fra fagfeltet familieterapi, redegjøre for den metodologiske oppbygningen, samt presentere studiens resultater sammen med en diskusjon der teorien trekkes frem.

I kapitel 2 skal jeg gjennomgå studiens teoretiske rammeverk, hvor mitt teoretiske ståsted vil komme frem. Videre vil det bli trukket frem ulike perspektiver på parforhold og kjærlighet som skal bidra til å utforske ulike diskurser i analysen.

I kapitel 3 skal jeg presentere forskningsdesign som er brukt i denne studien og redegjøre for de valg jeg har tatt underveis i arbeidet. Jeg gå nærmere inn på metoden for diskursanalyse, og beskrive hvordan jeg gjennomførte to fokusgruppeintervjuer. Til slutt vil jeg belyse etiske vurderinger og mulige svakheter.

I kapitel 4 vil jeg både presentere funn og drøfte tre hovedfunn opp mot teorien som er presentert i kapitel 2.

Til slutt vil jeg komme med en kort oppsummering før jeg vil presentere implikasjoner for praksis og videre forskning. Helt til slutt kommer noen avsluttende betraktninger.

2 Teoretisk rammeverk

I dette kapitlet skal jeg redegjøre for de teoriene jeg mener er sentrale for å belyse denne studiens problemstilling. Jeg begynner med det systematiske perspektivet, som er inngangen til familieterapi som fagfelt. Videre vil jeg gå grundigere inn i sosialkonstruksjonismen som også vil bli ytterligere belyst i metodekapitlet da det tilsvarer denne studiens epistemologiske utgangspunkt. Diskurser er en sentral del av denne studien, derfor vil det teoretiske perspektivet bli belyst i dette kapitlet, mens det metodiske blir tatt opp i metodekapitlet. Videre vil jeg trekke frem moderne makt og Michel Foucault som har hatt en sentral rolle når det gjelder både teori og metode innenfor det diskursive perspektivet.

Verdier og normer kommer til syne gjennom diskurser om ekteskap, kjernefamilie, kjærlighet og samliv. I den siste delen av det teoretiske rammeverket vil jeg derfor presentere ulike perspektiver på parforhold og kjærlighet. Flere teoretikere skiller mellom den romantiske diskursen og diskursen om det rene forhold. Jeg har valgt å bruke den samme kategoriseringen for å tydeliggjøre en ambivalens. Dette vil jeg komme nærmere inn på i kapittel 4 hvor jeg presentere funn og drøfter dette opp mot det teoretiske som blir presentert her.

2.1 Systemteori

Familieterapi oppstod som egen disiplin på 1950-60 tallet (Johnsen & Torsteinsson, 2012). På den tiden var den rådende forståelsen av psykiske problemer knyttet til det somatiske, slik som nervene og hjernen. Fagfeltet har beveget seg videre fra det modernistiske synet via konstruktivisme til sosialkonstruksjonisme (Hårtveit & Jensen, 2004, s. 29). Det systemiske paradigmet oppstod som en motsats til det mekaniske paradigmet og dets linjære årsak-virkning-forståelse (Capra & Luigi, 2016). Dette bruddet innebar at det ble satt spørsmåltegn ved positivistiske teorier og den modernistiske forståelsen av at alt er målbart, kan kvantifiseres og reduseres (Torsteinsson, 2017, s. 45). Systemteorien har mye av sitt opphav fra Ludvig von Bertalanffy (Johnsen og Torsteinsson 2012, s. 28). Han var opprinnelig en biolog, som brakte mye av sin forståelse fra biologien over til en ny måte å se mennesket på.

Bertalanffy bragte frem tanker om systemteorien allerede i 1937, men på den tiden slo det ikke an. Det var først etter andre verdenskrig, når han presenterte teorien igjen, at det ble godt mottatt (Ølgaard, 2004, s.51). Bertalanffy satte spørsmålstegn ved de strategiene som vitenskapen hittil hadde brukt for å forstå komplekse systemer. Blant annet så han at isolering av enkelte deler fra et komplekst system viste at helheten gikk tapt. I det mekaniske paradigmet var overbevisningen at teorier ga sikre fakta og sannheter, mens i det systemiske paradigmet ble det anerkjent at teorier ikke kunne gi oss fullstendige sikre svar (Capra & Luigi, 2016, s. 122). Systemteorien introduserte altså en ny fremgangsmåte der man aksepterte systemers kompleksitet og fokuserte på å se på delene som en del av helheten (Ølgaard, 2004, s.52). Dette gjorde at Bertalanffy begynte å se på mennesket som organismer som hele tiden påvirkes av interaksjoner med andre. Denne forståelsen brukte han for å forklare menneskelige interaksjoner, som igjen ga begreper som sirkularitet, feedback, kart og terreng og punktuering til familieterapifeltet (Johnsen og Torsteinsson, 2012, s. 28).

2.2 Sosialkonstruksjonisme

Under det systemiske paradigmet oppstod konstruktivismen som en posisjon innenfor samfunnsvitenskapene. Konstruktivismen går i flere retninger, hvorav den ene retningen er sosialkonstruksjonismen (Jensen & Ulleberg, 2011, s. 31). En av de grunnleggende ideene til sosialkonstruksjonismen er at virkeligheten, slik vi oppfatter den, er sosialt konstruert (Gergen, 2010). Sosialkonstruksjonister ser derfor blant annet på kunnskap som noe som er sosialt konstruert og vokser ut av relasjoner. Sosialkonstruksjonister er opptatt av å sette fokus på at det er i samspillet med hverandre vi skaper mening (Gergen, 2010). Gergen (2010) sier vi kan ha en tendens til å se verden ut fra et individualistisk perspektiv. Hvis vi tror på ideen om det selvstendige individet, som tenker, føler, avveier verdier og handler i henhold til noe, så vil det også gjøre at vi lettere får en mistanke om feil i individets indre funksjoner. Dermed skylder vi på den individuelle bevissthet som kilde til problematiske adferd, heller enn ytre faktorer. Sosialkonstruksjonisten finner dette perspektivet mangelfullt fordi det kan føre at vi forholder oss til negative handlinger på en litt for behagelig måte. Det betyr at vi lettere betrakter for eksempel kriminalitet, sjikane og hykleri

som noe som oppstår ut av at individet mangler moralske verdier og mangel på fornuft (Gergen, 2010, s. 120). Gergen (2010) påpeker at vi fremfører disse ideene gjennom språket, et språk vi har arvet og som er dypt innleiret i individualismen (s. 120-121). Vi ser blant annet at vi har flere utsagn som viser til det individualistiske enn til relasjonelle prosesser. For eksempel sier vi «dette er min ide» eller «dette har jeg tenkt på». Det er ikke like mange ord som referer til relasjoner som det er til individuelle mentale tilstander (Gergen, 2010, s. 121). Språket har altså en sentral rolle i sosialkonstruksjonismen. Når vi kommuniserer med hverandre så bruker vi språket for å forstå og konstruere meninger.

Sosialkonstruksjonismen er heller ikke bundet fast av allerede fastsatte sannheter om ulike fenomener (Gergen, 2010, s. 16). Den prøver ikke å finne svar på hva som er sant eller falsk, eller avdekke egenskaper om et fenomenet. Vi kan derfor si at sosialkonstruksjonister er skeptiske til essensialismen, fordi det ikke ses på som nyttig å skulle prøve å avdekke en indre essens (Lock & Strong, 2010). Med andre ord, virkeligheten er ikke på forhånd gitt, den er ikke naturlig, den avsløres ikke og den er ikke fullstendig bestemt. Den er laget, og oppfunnet, av mennesker, og den formidles gjennom mennesker. Ut fra et sosialkonstruksjonistisk perspektiv er ikke et problem noe som eksisterer i seg selv, men det konstrueres gode eller dårlige versjoner, som gjør at vi enten ser det som et problem eller det kan konstrueres om til å se det som muligheter (Gergen, 2010, s. 16). Denne måten å forstå problemer på vil kunne åpne opp for nye alternative måter å forså virkelighet på (Gergen, 2010, s. 17). Det stilles ikke spørsmål om hva som egentlig er virkelig, men til hvordan vi oppnår den kunnskapen eller de ideene vi allerede har noe som kan føre til at det utvikles nye måter å kommunisere på som vil være mer bærekraftige i fremtiden.

2.3 Språk

Familieterapi har hentet ideer fra filosofier med et postmodernistiske ståsted, som blant annet Foucault, Derrida og Wittgenstein. (Jensen, 2016, s. 60). Postmodernisme er et begrep vi kan finne i ulike sammenhenger, som kunst og litteratur, mens det i den familierapeutiske retningen ofte forbindes med konstruktivisme (Hårtveit & jensen, 2004,

s. 63). Sosial konstruktivismens premiss er at kunnskap oppstår i en intersubjektiv kontekst. Det vil si at det er den språklige samhandlingen som konstruerer både vår selvforståelse og virkelighetsforståelse, i motsetning til at vår forståelse oppstår fra en individuell prosess (Thomassen, 2006, s. 180). Mens den naturvitenskapelige tilnærmingen til språk var å se språk som et nøytralt verktøy, er terapeuters språksyn av betydning for hvordan vi forstår ulike fenomener (Øfsti, 2010, s. 15-16). Dette språksynet passet til modernismen, hvor idealet var det rasjonelle og fornuftige mennesket. Dette synet ble utfordret av nye vitenskapsidealer i retninger som poststrukturalismen, sosial konstruksjonismen og postmodernismen, som i samfunnsteoriene kalles den språklige vendingen (Thomassen, 2016, s. 124; Øfsti, 2010, s. 16).

I det sosialkonstruksjonistiske perspektivet ser vi at språket vi benytter ikke er nøytralt (Gergen, 2010). Det vil si at visse ideer og verdier kommer sterkere frem, mens andre understrykes. Språket gir på den måten begrensinger for hvordan vi uttrykker oss og hvordan vi oppfatter og erfarer det vi vet (Gergen, 2010). For eksempel kan vi se på hvordan ideer om egenskaper er konstruert. Hvis ideen om en egenskap som tolkes negativt er konstruert som en moralsk feil, så er vi mer tilbøyelig til å skylde på personen og også straffe dem. Hvis vi derimot konstruerer ideen om en negativ egenskap som en sykdom, er vi mer tilbøyelig til å behandle personen annerledes. Måten vi konstruerer ideer kan dermed ha en effekt på virkeligheten, og det kan påvirke hvordan mennesker ser seg selv og hvordan de handler.

Samtalestrukturen vi bruker består ofte av usagte regler, og de reglene former måten vi ser verden på. Her kan det være nyttig å se nærmere på den østeriske filosofen Ludwig Wittgenstein (1889-1951) som introduserte teorien om språkspill (Thomassen, 2006, s. 126). Hans filosofiske språkteori har hatt en sentral rolle for konstruksjonismen (Gergen, 2010, s. 20). Teorien til Wittgenstein viser til hvordan språket brukes i ulike virksomheter og hvilke bestemte regler som gjelder i de ulike kontekstene (Thomassen, 2006, s. 126). Thomassen (2006) forklarer det slik: «språklige uttrykk, ord og setninger får sin mening gjennom brukssammenhenger de uttales i» (s. 125). Det vil si at ord vi bruker til å beskrive og forklare kan ha ulike betydninger i ulike grupperinger. For eksempel på et familievernkontor eller

blant helsepersonell i en operasjonssal. Meningen kan derfor ikke fastlegges uten å se på handlingskonteksten. Språket ses heller på som symboler som vi på forhånd har blitt enige om hva betyr. For eksempel vil utsagnet «jeg har gjort det slutt med kjæresten» gi mening for oss fordi vi på forhånd vet hva «slutt» i denne sammenhengen betyr. I en annen sammenheng ville «slutt» kunne bety for eksempel slutten på livet. Det er altså konteksten som gir uttrykket mening.

2.3.1 Språket i bruk

Språkhandlinger er når språket viser til handlinger og ikke bare er en beskrivelse av noe (Øfsti, 2010). Begrepet språkhandling er også hentet fra språkfilosofien. Vi skiller mellom det å handle og det å tale, men det å tale kan også være en handling. Vi legger innholdet til siden og fokuserer på det vi gjør med hjelp av språket. Det kan være for eksempel at du kommer med en påstand, gir en beskjed eller avkrefter noe. Språkhandlinger kan være både negative og positive. En positiv språkhandling er for eksempel være å rose, å takke og å skryte, mens negative språkhandlinger kan være å anklage, å advare og å true (Øfsti, 2010, s. 30).

Videre kan det være nyttig å se et skille mellom direkte og indirekte språkhandlinger. For eksempel kan setningen: «jeg går nå» være en beskjed som samsvarer med handlingen. Du sier at du går, og du utfører handlingen ved at du går. Det kan også være nyttig å se på hva språket oppfordrer til for å se hva som er en språkhandling. I en indirekte språkhandling så sies det ikke rett ut hva du ønsker eller gjør, men initierer noe som ikke sies direkte. Du kan for eksempel bruke klaging som en måte å si at du ønsker en endring på noe. Øfsti (2010) forklarer at vi bruker indirekte språkhandlinger der vi er redd for å støte eller fornærme noen. Men også her må vi se på den konteksten personen er i. Har for eksempel en person besøk, og ønsker at besøket skal dra hjem, så kan det være enklere å si det indirekte ved å enten si «jeg er veldig trøtt» eller «nå er klokken mye», og ikke si det rett ut «nå må du gå hjem» (Øfsti, 2010, s.30).

2.4 Diskurser

Diskurser inngår både direkte og indirekte i språk, kommunikasjon og forståelse. Det har derfor betydning for hvordan samliv kan forstås. Det finnes ulike definisjoner på diskurs, blant annet vil Jørgensen og Phillips (1999, s. 9) definere det slik: «en diskurs er bestemt måte å snakke om og forstå verden på». Lock og Strong (2010, s. 352) skriver at diskurser som regel referer til språklige mønstre eller systemer som ligger på et høyere nivå enn ord og setninger. Dette vil si at språket ikke bare er en kanal som formidler, men at det også skaper vår sosiale virkelighet. Øfsti (2010) forklarer at diskursbegrepet er med på å bestemme hvordan vi snakker sammen om for eksempel samliv og hva vi ser på som naturlig. Hvordan vi tenker og snakker om fenomener vil også være med på å påvirke vår oppfattelse av det vi snakker om. Derfor kan vi si at vi gjennom språket skaper vår sosiale verden (Øfsti, 2010).

Diskurser er ikke statiske, men endrer seg over tid og med ny samfunnsutvikling (Øfsti, 2010). Vi kan si at det er en pågående forhandling om hvilke diskurser som er gjeldene (Øfsti, 2008b). Når diskurser endrer seg, så endres også vår sosiale verden seg. På en måte kan vi si at det er en kamp om både å endre diskurser, men også reprodusere den sosiale virkeligheten (Jørgensen & Phillips, 1999, s. 18). Kvinnekampen og feminismen er et tydelig bilde på en diskurskamp. En kamp mellom en gammel diskurs som argumenterte for at kvinnens naturlige rolle var å ta vare på hjem og gi omsorg til ektemann og barn, mot den nye diskursen som ble kjempet frem på 60-tallet, hvor de snakket om kvinnen som en ressurs også på andre samfunnsarenaer som for eksempel arbeidslivet. Dette eksempelet viser at vi er født inn i diskurser i den tiden vi lever i, og at vi har mulighet til å endre dem når de er undertrykkende (Øfsti, 2010, s. 300).

2.5 Moderne makt

Den franske filosofen og idehistorikeren Michel Foucault (1926-1984) var en sentral person i forbindelse med utviklingen av diskursteorier og metode. Foucault sitt arbeid var en reaksjon på marxismen, feminismen og strukturalismen, som var tre tendenser på 1950-tallet (Lock &

Strong, 2010, s. 316). Hans formål var å avdekke maktstrukturer i de ulike vitenskapsregimene ved å binde *makt* og *viten* sammen med begrepet diskurs (Jørgensen og Phillips, 1999, s. 22-23). Foucault fulgte det sosialkonstruksjonistiske premisset om at viten ikke bare er en avspeiling av virkeligheten, og arbeidet hans har hatt stor innflytelse i helse- og sosialfag (Thomassen, 2006, s. 120).

Foucault skilte mellom moderne og tradisjonell makt (Holmgren, 2008). Den tradisjonelle makten viser til en synlig, tydelig og dominerende makt der en person eller institusjon, som politikere, politiet eller rettsvesenet, har makt til å bestemme over andre gjennom for eksempel lover, retningslinjer og restriksjoner. Ifølge Foucault var den tradisjonelle makten den vanligste maktformen inntil omkring 300 år siden. Tradisjonelle maktformer er ikke lengre dominerende i vestlige kulturer (Holmgren, 2008, s. 201-202). Kirken har for eksempel ikke makt til å dømme noen for umoralske handlinger slik de gjorde på 16- og 1700-tallet (Norgeshistorie, 2020). Den moderne makten er mindre synlig enn den tradisjonelle makten. Den handler mer om hvordan mennesker bedømmer seg selv og andre ut fra gjeldende normer og moralske synspunkter (Holmgren, 2008, s. 204). Den moderne makten er på den måten normativ ved at den legger føringer for hvordan vi bør leve. I stedet for at noen forteller tydelig hva du skal gjøre, får den moderne makten oss til å holde øye med oss selv og med andre. Måten den moderne makten vokser frem er gjennom kunnskap og teorier som spres i kulturen og blir til sannheter om mennesket. Kunnskapen disse ideene kommer fra er utviklet gjennom de siste 300 år gjennom fagdisipliner som psykologi, pedagogikk, jus og sosiologi (Holmgren, 2008, s. 202). For eksempel ble Freud sine ideer fra hans praksis nedskrevet og utgitt i artikler og bøker, videre ble de skrevet om av andre, som igjen førte til at det blir spredt til befolkningen som sannheter (Holmgren, 2008, s. 203). Som en følge av denne prosessen, der lokale ideer blir til universale ideer, ser vi for eksempel at mange mener at de inneholder ulike behov, som følelsesmessige behov, behov for omsorg, behov for å utlevere oss selv, og at disse behovene er essensielle og grunnleggende for hvert menneske (s. 203).

Foucault forklarer i boken «Diskursenes orden» om ulike måter diskurser produseres og påvirker mennesket. Foucault (1999a) skriver: «vi vet godt at man ikke har rett til å si alt, at man ikke kan snakke om hva som helst, og at ikke hvem som helst kan snakke om hva som helst» (Foucault, 1999a, s. 9). Videre forklarer han at det kommer an på omstendighetene, hvilke privilegerer du har og ritualene rundt (s. 9). En parterapeut kan for eksempel uttale seg om hvordan man kan løse problemer i parforholdet til en avis, eller en lege kan fint uttale seg i et medisinsk tidsskrift om hormoner i kroppen, fordi det er slik at omstendighetene, ritualene og privilegiet stemmer overens. Terapeuten og legen kan formidle sin kunnskap på denne plattformen med troverdighet. På den måten blir «sannheter» formidlet til kulturen hvor de påvirker hva som blir sett på som rett eller galt og normale eller unormale måter å leve på.

2.6 Diskurser om kjærlighet og samlivspraksis

Den romantiske diskursen og diskursen om det rene forhold sees på som to sentrale diskurser som har vært og fortsatt sies å være rådende i vår tid (Øfsti, 2010; Thagaard, 2005). Den romantiske diskursen har verdier som monogami og trofasthet og har det langvarige forholdet som ideal (Øfsti, 2010). Mens diskursen om det rene forhold, hvor sosiologen Anthony Giddens er en sentral teoretiker, forklarer at forholdet baserer seg på en forenlig kjærlighet og emosjonell likevekt (Giddens, 1992).

2.7 Romantiske verdier

2.7.1 Forelskelse og ekteskap

Historisk sett har det ikke alltid vært slik at vi giftet oss ut fra kjærlighet. I det førmoderne Europa ble ekteskapet inngått ut fra mer fornuftbaserte og praktiske grunner enn av romantiske følelser (Coontz, 2005, s. 6). Giftemålet handlet ikke bare om individuelle behov og ønsker, men om et viktig valg som påvirket hele familien. Det var en måte å overleve på, der du ble sikret eiendom og økonomi og videreføring av slekten (Coontz, 2005, s. 6). Hvis

noen foreslo å gå inn i et kjærlighetsforhold på grunn av forelske det ble sett på som ustabil og noe som ville skape uorden i samfunnet. Den korrekte formelen var at kjærlighet utviklet seg etter at man hadde giftet seg. (Coontz, 2005 s. 18). Forestillingen om romantisk kjærlighet er med andre ord ganske nytt, og det er først i det 20. århundre at vi ser det har blitt en romantisering av ekteskapet (Thagaard, s. 21, 2005). Et ideal som står sterk i dagens samfunn og som mange ønsker å leve opp til er den romantiske diskursen om at: «hvis du elsker meg, så vil du gifte deg med meg og være meg evig trofast» (Willig, 2001, gjengitt i Øfsti, 2017, s. 303). I dag kan par inngå ekteskap i kirken. Det er både en juridisk og et religiøst aspekt ved ekteskapsavtalen. I kirken er vigsel en handling som innvier, velsigner og gjør noe hellig, hvor paret lover hverandre kjærlighet og troskap (Elstad, 2019). Samtidig blir paret bundet sammen juridisk gjennom ekteskapsloven som blant annet regulerer formue og nettoverdier (Lovdata, 1991).

I den moderne tid og vestlige verden altså gått over til å kunne gifte vi oss eller inngå partnerskap ut fra følelser (Øfsti, 2010). Men selv om ekteskap og partner velges på bakgrunn av følelser og personlige preferanser har myndighetene en interesse i samliv og parforhold, fordi det blant annet innebærer en kostnad for staten i form av for eksempel tapt arbeidstid (Øfsti, 2010, s. 112). Regjeringen skriver blant annet at ekteskapet synes å være den beste formen for samliv, fordi det forplikter mer enn samboerskap. Dette begrunnes med at ekteskap gir et tryggere utgangspunkt for familien og barna, samtidig som det gir en juridisk løsning i forhold til økonomi som igjen vil skape trygghet og forutsigbarhet (St. meld. nr. 29 (2002-2003), s. 10). Når samfunnet i dag er mindre pålitelig i forhold til strukturer, så vil parforholdet være et enda mer viktig og trygt holdepunkt for mange (Øfsti, 2010). Hjemmet blir stedet vi orienterer oss ut fra. Derfor blir den romantiske kjærlighet enda mer viktig (Øfsti, 2010, s. 47).

2.7.2 Monogami

Monogami ses ofte på som en selvfølgelig ramme i et parforhold, selv om samlivet ikke alltid varer livet ut. Idealet er en partner om gangen, noe som kalles seriemonogame, vi er flere

partnere i løpet av livet, men bare en om gangen (Perel, 2019; Sheehan, 2009; Øfsti, 2010). Fra et evolusjonsmessing ståsted så er det en forklaring om at kvinner prøver å få tak i de beste genene for de barna de skal bære frem. Men ikke alle ønsker å leve i et monogamt forhold. De som lever i forhold med flere enn en partner kaller seg ofte «poly», og de lever i det som kalles et polyamorøst forhold (PolyNorge, u.å.). I motsetning til polyseksualitet så kan polyamori presentere et annet perspektiv enn andre former for ikke-monogami som i sterkere grad vektlegger jakten på seksuell nytelse. Polyamori handler mer om forholdet i motsetning til for eksempel «swingers» som handler om det rent seksuelle (Klesse, 2006). Perel (2019) påpeker at polyamorøse forhold er en økende trend verden over, som i USA og i Silicon Valley, som er kjent for stedet for unge entreprenører og sosiale medier (s. 276). Perel (2019) ser en sammenheng mellom tenkemåten de unge entreprenørene har, som matcher bra med hvordan polyamorøse forhold er, som handler om større frihet til å velge, autentisitet og fleksibilitet (s. 276).

2.7.3 Kjernefamilie

Den tradisjonelle kjernefamilien stod sterkt på 1950- og 60-tallet (Syltevik, 2005, s. 47). Den skulle blant annet bidra til å gi trygge rammer og beskyttelse mot den fremmedgjørende og farlige verden som kom med industrialiseringen (Øfsti, 2010, s. 57). Familiemodellen på 50-tallet ble kalt husmorsfamilie, der mor var hjemme og stelte med hus og hjem, mens far hadde lønnet arbeid utenfor hjemmet (Øfsti, 2010). Familiemodellen skapte rammen for hjem, familie og barn (Syltevik, 2005). Husmortiden varte dog ikke så lenge, allerede på 70-tallet snudde det, og husmortittelen gikk over til å få en negativ klang. Kvinner kjempet for lønnet arbeid utenfor hjemmet, noe som var i strid med det idealet som husmoren representerte (Øfsti, 2010, s. 54). Kvinnens posisjon har endret seg spesielt har det vært endringer i ytre strukturer, men fortsatt står kjernefamilien igjen som en institusjon (Øfsti, 2010). Som vi ser gjennom ulike perspektiver og gjennom historisk og kulturell utvikling, så står familien fortsatt som en sterk verdi, hvor modellen er at paret velger hverandre ut fra romantiske følelser og at et naturlig neste steg er å stifte familie og oppdra barn. Mens samfunnet stadig er i endring, så blir hjemmet og familien sett på som den trygge basen.

2.8 Perspektiver på parforhold i moderne tid

2.8.1 Rene forhold

Den britiske sosiologen Anthony Giddens (1938 -) skriver om hvordan intimiteten har endret seg som følge av forandringer i samfunnet. I senmoderne tider begynte folk å se på sin egen posisjon i samfunnet. Folk begynte å flytte seg vekk fra ansvaret rundt familien og det kollektive, og så på seg selv som en individuell enhet. Egne behov, utseende, arbeid, intellektet, kom inn i en gruppering der ting kunne forbedres og optimaliseres.

Konsekvensen av dette var at det ledet til større frihet i partnervalg (Giddens, 1992). For å forklare hvordan kjærlighetsforhold foregår i senmoderne tid introduseres begrepet *rene relasjoner*. Giddens (1992) hevder at i dag er det idealet om den *rene relasjon* som gjelder. Det er basert på seksuell og emosjonell likhet og at paret velger hverandre basert på individuell tilfredshet. Forholdet varer så lenge man får utfolde seg, utvikle seg og føler trygghet (Giddens, 1992, s. 58). I denne type forhold er det en følelsesmessig forankring som ligger til grunn, mens ytre omstendigheter ikke blir sett på som gode nok grunner til å holde sammen (Giddens, 1992). Plastisk seksualitet er det andre begrepet Giddens bringer frem. Med det mener han at det ikke trenger å være en sammenheng mellom det å være seksuelt aktiv og det å få barn. Plastisk seksualitet er altså frigjort fra reproduksjonens behov. Folk kan ha sex med hverandre uforpliktende, uten å nødvendigvis ha et ønske om å stifte en familie sammen (Syltevik, 2005, s. 53). Det rene forholdet er dermed fristilt fra tidligere oppgaver og tradisjoner. Det viktigste blir kvaliteten på forholdets kommunikasjon og opplevelse av parforholdet.

Noe av kritikken til Giddens teorier handler om barneperspektivet, og om det legges for lite vekt på barnets betydning i familien og for stor vekt på det autonome individets valgmuligheter (Syltevik, 2005, s. 53). En annen kritikk setter spørsmålsteget ved om idealet *rene relasjoner* bare gjelder for enkelte grupper i samfunnet hvor refleksivitet er en kompetanse. Øfsti (2010) sier: «kritiske røster hevder at refleksivitet er en kompetanse spesielt tilgjengelig for middelklassen, og dermed faller premissene om den rene relasjon litt

sammen og ender med å beskrive samlivsidealer som bare gjelder for visse grupperinger i kulturen» (s. 63).

2.8.2 Kjærlighet som arbeid

Sosiologen, teoretikeren og forskeren Eva Illouz ser på virkningen av kapitalistisk kultur og hvordan det emosjonelle har blitt en varehandel. For at forbrukerkapitalsimen skal vokse og bestå, så er den hele tiden avhengig av å spre og utvide behov enten de er reelle eller falske (Illouz, 2019). Vi tenker som regel at behovene handler om materiale ting, som biler, og ting til huset, men fra 1960-tallet har det vært spredningen av emosjonelle og psykologiske behov som har vært i førersetet. Vi er preget av et kapitalistisk tankesett, hvor vi kan kjøpe tjenester som forbedrer dine følelser (Illouz, 2021 s. 208). Dette kan vi blant annet se i massemedia og populærvitenskapelig litteratur, der det argumenteres for at samliv krever innsatts, arbeid og investering fra begge parter (Illouz, 2021). Vi er også opptatt av at alt vi foretar oss skal være noe som er nyttig. Dette gjør at kjærlighetsforholdet kommer inn i en forretningsavtale, som gjør at man går ut av kjærlighetens sfære (Illouz, 2019).

2.8.3 Den emosjonelle intimiteten, fra Freud og Bowlby til familievernkontoret

Vi har en forestilling i vår kultur om at den følelsesmessige kontakten i parforholdet styrkes gjennom åpne samtaler (Øfsti, 2010). Det å kunne fortelle vår partner hva vi tenker og føler anses som viktig for å skape intimitet i forholdet (Thagaard, 2005, s. 160). Ifølge Øfsti (2010) er det å jobbe med det emosjonelle en forestilling vi har som bygger på ideen om at psykologisk nærhet er den ypperste kvaliteten i et forhold (s. 27). Disse verdiene kan sees gjenspeilet i terapeutiske metoder og tilnærminger i vår tid, da terapeutiske metoder som EFT (Emotionally Focused Therapy) er sterkt inspirert av Bowlby sin tilknytningsteori. Den amerikanske psykologen Susan M. Johnson utviklet sammen med Leslie S. Greenberg den emosjonsfokuserete metoden med inspirasjon fra tilknytningsteorien. Metodens fokus er å skape trygg tilknytning mellom partnere i et kjærlighetsforhold (Johnson, 2008). Den konsentrerer seg om det emosjonelle båndet, og på en gjensidighet mellom partnerne, i

kontrast til hvordan barn og omsorgsrelasjonen der ansvaret naturlig nok legges på den voksne. Nøkkelen til et lykkelig parforhold ligger i følelsen av trygg tilknytning mellom part (Johnson, 2008). Denne metoden får familierapeuter som jobber på familievernkontor tilbud om opplæring i. Terapiformen handler om å forstå og utforske vanskelige følelser, og å lære seg å kommunisere dem på en hensiktsmessig måte (NOU, 2019).

Men tilknytningsteorien står også i kontrast til nåtidens etablerte sosiale og psykologiske ideer om voksenlivet, hvor det å være selvstendig og uavhengig står sterk (Johnson, 2008, s. 19). Frode Helmich Pedersen, kritiker og førsteamanuensis i nordisk litteraturvitenskap, tar et kritisk blikk på samlivsterapeuter i media. I en artikkel undersøker han hvilket syn på sex og kjærlighet som legges til grunn når parterapeuter og toneangivende samlivsekspertar svarer i norske aviser. Han tar for seg samlivsspalter som blant annet Frode Thuen og Sissel Gran og mener svarene ofte legger vekt på at det er åpen kommunikasjon hvor man skal dele det man føler som er løsningen. Det Pedersen (2021) kritiserer er terapeutenes fokus på den emosjonsfokuserede samtalen. Han spør om det i det hele er sunt for to tilsynelatende friske mennesker å dele det mest intime av sitt eget indre med en annen, og om det er lurt å dele dette foran en tredjeperson fra helsevesenet (Pedersen, 2021, s. 26). Dessuten vil vi automatisk innta en forsvarsposisjon foran terapeuten fordi vi på et vis blir objektivisert og gjort om til et kasus (Pedersen, 2021, s. 22). Til slutt sier Pedersen (2021) at han har mer tro på å møte livets utfordringer med selvironi, humor og et visst monn av eksistensiell besluttsomhet snarere enn forventningen om å bli tatt hånd om, forstått, oppmuntret og trøstet (s. 28).

2.9 Kjønnsperspektiver

Begrepet seksualitet som felles betegnelse på den vitenskapelige forståelsen av kjødets lyster oppstod ifølge Foucault på begynnelsen av 1700-tallet (Langfeldt, 2013, s. 19). På den tiden var det hovedsakelig kirken som hittil hadde hatt monopol på sannheter rundt seksualitet. Kirkens syn på seksualitet var at samleie skulle skje mellom mann og kvinne, og det skulle føre til befruktning. Mens erotikk ble sett på som noe umoralsk og syndig

(Langfeldt, 2013, s. 11). Erotikken som blant annet ble formidlet gjennom kunsten viste til beskrivelsen som handlet om lyst, lidenskap og glede. I opplysningstiden vokste vitenskapelige tradisjoner innfor medisin og psykologi frem. Disse fagdisiplinene kan sies å videreformidle kirkens diskurs rundt seksualitet, blant annet hadde Freud det samme synet som kirken. Medisinen hadde reproduksjon som område, mens psykologien patologiserte det som var annerledes, slikt som onani og homofili (Langfeldt, 2013, s. 11-13).

Foucault forklarer hvordan synet på seksualitet endrer seg gjennom ulike tidsepoker, fra 1800-tallet og frem til hans levetid. Kulturen i denne perioden var preget av vitenskapelige fremskritt og av industrialisering av samfunnet (Foucault, 1999b, s. 10). Kapitalsmien hadde begynt å vokse frem og hadde fokus på handel, varer og produktivitet. Lønnsarbeid ble etablert og markedet ble en verdiskapende virksomhet som handlet om å berike seg selv. Samtidig endres synet på seksualiteten seg. Den blir, som Foucault påpeker, plassert innenfor ekteskapet og familien. Formålet var ikke lenger bare nytelse, men reproduksjon og dette skulle skje bak lukkede dører på soverommet (Foucault, 1999b, s. 13-14). Forbudet viste seg ikke med loven, men med taushet rundt seksualiteten, og hvis man måtte ha forbudt seksuell omgang måtte dette skje andre steder, som horehuset (Foucault, 1999b).

Forholdet mellom kjønn, seksuelle adferd og intimitet blir stadig debattert (Jamieson, 1998). Vi kan blant annet se ulikheter i hvordan menn og kvinner blir fremstilt i offentligheten. Kvinner som blir skildret som den trengende og den som ønsker forpliktelse, mens mannen blir fremstilt som den som ønsker og har behov for sex, hvor det trekkes på «sexlyst-diskursen» (Jamieson, 1998, s. 7). I følge Jamieson (1998) gir slike fremstillinger et polariserende bilde av kjønn, som kan tolkes negativt. For eksempel kan «sexlyst»-diskursen karakterisere menn på en måte som kan rettferdiggjøre en aggressivitet som vises i en macho maskulinitet, der mannen jakter og erobrer. Mens det kan gi et bilde av at kvinner ikke trenger sex på lik linje som menn, og at de er hjelpeløse og avhengige av mannen (Jamieson, 1998, s. 110). Men som Jamieson (1998) påpeker er menn og kvinner mer komplekse og motstridene enn dette (s. 7).

Gjennom et sosiologisk perspektiv argumenteres det for at kjønnsforskjeller i stor grad er skapt av de ulike måtene å samhandle med mennesker på basert på kjønn. Gutter som blir fortalt at de skal være sterke og selvsikre, mens jenter skal være mindre selvsikre og mer hensynsfulle og tiltalende (Jamieson, 1998, s. 5). En undersøkelse fra NTNU viser en merkbar kjønnsforskjell i måten kvinner og menn forholdt seg til utroskap hos partneren. Kvinner synes det er verre om mannen hadde knyttet seg emosjonelt til den han var utro med, og menn som synes det er verre at kvinnen har et seksuelt utroskap (Bendixen et al.2015, s. 215). Nylig kom også en studie som viser et mer nyansert bilde av forskningen på kjønnsforskjeller og sexlyst. De belyser at forskningen har stilt spørsmål som viser et skjevt bilde av hos kvinner og menn. Flere studier viser en kjønnsforskjell, hvor kvinner har mindre lyst på sex enn menn. Men Conley og Klein (2022) mener at mye av forskningen ikke har tatt med nyanser rundt at menn og kvinner kan oppleve sex ulikt. Det de sier er at kvinner svarer på slike studier ut fra andre grunner som ikke blir trukket frem. For eksempel opplever kvinner kvaliteten på sex ulikt enn menn. Menn får oftere orgasme en kvinner i heteroseksuelle forhold. Dette kan være en grunn til at kvinner svarer at de ikke har lyst på sex like ofte som menn (Conley & Klein, 2022).

3 Metode

I dette kapitlet redegjør jeg for metodedesign og de valg jeg har tatt underveis i denne forskningsprosessen. I første del av dette kapitlet vil jeg redegjøre for det epistemologiske utgangspunktet for denne studien og presentere mitt vitenskapelig ståsted, for deretter å begrunne valg av metode. Videre vil det bli gjort en presentasjon av hvordan jeg i rollen som forsker går frem i forbindelse med datainnsamling og analysemetode. Jeg vil tydeliggjøre prosessen for rekruttering av informanter, intervjuprosessen og transkriberingen av materialet. Jeg vil også gi en gjennomgang av den diskursanalysen jeg har vært inspirert av i denne forskningsoppgaven. Til slutt redegjøres det for etiske vurderinger samt mulige svakheter ved denne forskningsstudiene.

3.1 Epistemologi

I denne studien er mitt epistemologiske utgangspunkt sosialkonstruksjonistisk. Epistemologi handler om hvordan vi oppnår kunnskap, og kalles gjerne erkjennelsesteori (Johnsen og Torsteinsson, 2012, s. 31). Det skilles mellom en objektivistisk og en subjektivistisk holdning i epistemologien. Den objektive holdning til hvordan kunnskap oppnås tar utgangspunkt i at det finnes en objektiv virkelighet som kan avdekkes. Sannheten om et objekt skal stemme med virkeligheten, eller være overens med. Objektivisten tar utgangspunkt i å bruke bestemte metoder som avdekker kunnskap som kan generaliseres utover flere kontekster. Den subjektivistiske holdningen tar utgangspunkt i erkjennelsen til subjektets følelser, holdninger og overbevisninger. En subjektivist vil derfor tenke at alt er relativt, fordi kunnskap alltid vil være avhengig av subjektet (Johnsen og Torsteinsson, 2012, s. 31). En subjektivist vil si at det finnes ikke en sannhet, men at det er en sannhet ut fra det ene menneskets oppfattelse. Siden denne studien handler om familieterapeuters refleksjoner, tanker og erfaringer, og ikke om å innhente objektive sannheter, så vil det å ha en sosialkonstruksjonistisk epistemologi være en holdning som bidrar til å belyse problemstillingen.

Sosialkonstruksjonismen kan sees på som en samlebetegnelse over flere tilnærminger, men noen grunnleggende premisser ligger der som et felles utgangspunkt (Johnsen og Torsteinsson, 2012, s. 34). Det ene er at vår kunnskap om verden ikke kan betraktes som en objektiv sannhet. En sosialkonstruksjonist vil også hevde at synet på kunnskap om verden alltid er bestemt av den kulturelle og historiske konteksten. I denne studien anerkjennes derfor at informantene er en del av kulturen og tiden, og at dette påvirker deres syn og holdninger. Innenfor sosialkonstruksjonismen er postmodernismen et viktig begrep. Postmodernismen syn på vitenskap og kunnskapsproduksjon vokste frem som en reaksjon på modernismens grunnantakelse om å betrakte virkeligheten med objektive metoder. Postmodernismen er skeptisk til kunnskap basert på observasjon av andre mennesker, og forskerens delaktighet erkjennes i det som utforskes (Johnsen og Torsteinsson, 2012, s. 32-33).

3.2 Vitenskapelig ståsted

Problemstillingen i denne studien legger opp til å få frem diskurser familieterapeutene tar i bruk når de reflekterer rundt fenomenet utroskap. I kvalitativ forskning er fenomenologi et begrep som brukes i forhold til å forstå sosiale fenomener gjennom informantenes egne beskrivelser (Brinkmann & Kvaale, 2019, s. 44). Grunnleggeren av fenomenologien var den tyske filosofen Edmund Husserl (1859-1938) som ville utforske menneskers livsverden slik den fremtrer for bevisstheten. Fenomenologiens fokus er hvordan mennesker oppfatter fenomener, og at virkeligheten er slik den oppfattes av individet. I et kvalitativt forskningsintervju er fenomenologien relevant fordi den gir en forståelsesform. Informantene beskriver verden slik de oppfatter den og ut fra sine perspektiver, og ut fra denne vinklingen søker fenomenologien å forstå sosiale fenomener (Brinkmann & Kvaale, 2019, s. 45). I denne studien vektlegges informantenes egne opplevelser og forståelse. Informantene vil gi sine beskrivelser av hvordan de oppfatter og erfarer sin verden, og ut fra dette vil så vil deres perspektiver kunne bidra til å belyse problemstillingen.

Hermeneutikken og fenomenologien er nært knyttet sammen (Krogh, 2014).

Hermeneutikken handler om å fortolke språk og handling slik at det gir mening. Opprinnelig var hermeneutikken knyttet til fortolkning av tekster, for å søke en dypere mening enn det åpenbare (Krogh, 2014). Fortolkning har en sentral plass i hermeneutikken, som gjør det til en inspirasjon i samfunnsvitenskapelige tilnærminger (Thagaard, 2018). Prinsippene hermeneutikken er bygget på handler om at fenomener kan tolkes på flere nivåer. En del av et fenomen kan forstås som en del av en helhet. Dette vil si at de fenomener som studeres kan forstås ulikt avhengig av hvilken kontekst det befinner seg i. Det er med andre ord når vi ser på fenomenet i forhold til konteksten at vi kan forstå og gi noe mening (Thagaard, 2018, s. 37). I denne studien har alle informantene en familierapeutisk bakgrunn, men de jobber på ulike steder med ulike klienter. Den ene gruppen med informanter jobber på et familievernkantor, mens informantene fra pilotintervjuet jobber i andre stillinger med et sosialfaglig perspektiv. Det kan derfor fremkomme ulikheter som gir mening ut fra at de befinner seg i ulike yrkessammenhenger, selv om de har den samme faglige bakgrunnen.

Hermeneutikken gir ikke bestemte retningslinjer for fortolkning, men retter fokus mot meningen teksten formidler (Thagaard, 2018, s. 37). Målet er å oppnå en gyldig forståelse av meningen i teksten. Når intervjuetekster tolkes er det viktig å ikke bare gjengi det som sies, men lage beskrivelsene tykkere. Det vil si at vi må stille spørsmål til teksten, slikt som hva informanten kan ha ment med sine handlinger, hvilke fortolkninger det gir og å være bevisst den fortolkningen forskeren har. Vi kan se på tolkning av tekster som en dialog mellom teksten og forskeren. Thagaard (2018) sier at i det samfunnsvitenskapelige perspektivet vil det gi mening å tenke at vi «leser» kultur som tekst (s. 37). Dette perspektivet vil si at jeg er bevisst den settingen intervjuene befinner seg innfor, og at informantene kommuniserer innenfor en kultur og i relasjon til hverandre. Jeg må også være bevisst på at også jeg er en del av kulturen, samtidig som jeg skal ha et mest mulig nøytralt blikk under intervjuet slik at jeg ikke styrer samtalen mot det som kan være mine fordommer eller forforståelser.

3.3 Kvalitativ tilnærming

I denne studien har jeg valgt å benytte meg av kvalitativ metode. Det er problemstillingen, feltet og det teoretiske perspektivet som er avgjørende for hvilke metode som er egnet til forskningsstudiet (Halkier, 2010). Kvalitative metode har røtter fra hermeneutisk og fenomenologisk filosofi og sosialkonstruksjonisme (Malterud, 2018). Kvalitative metoder brukes når forskeren ønsker å forstå og beskrive, ikke forklare og predikere (Malterud, 2018, s. 39). Metoden søker etter å fortolke et meningsinnhold, enten det er en tekst eller det er handling, og brukes ofte i studier av mennesker og samfunnet (Thomassen, 2006, s. 45). Tradisjonelt sett er kvalitative metoder knyttet opp mot teorier som fenomenologi og hermeneutikk (Thagaard, 2018). Kvalitativ metode vil derfor være en egnet metode tatt i betraktning mitt vitenskapsteoretiske ståstedet og denne studiens problemstilling.

3.3.1 Fokusgruppetintervju

For å samle inn data til denne studien har jeg valgt å bruke fokusgruppetintervjuer. Fokusgruppe er en kvalitativ forskningsmetode hvor deltakernes samhandling står sentralt (Malterud, 2012, s. 18). Denne metoden kan brukes når man ønsker å produsere data om sosiale grupperes fortolkninger, samhandling og normer (Halkier, s. 13, 2010), noe som er sentralt for denne studien.

Halkier (2010) sier at «fokusgrupper kombinasjon av gruppesamhandling og emnefokus gjør dem særlig velegnet til å produsere empiriske data som sier noe betydningsdannelse i grupper» (Halkier, s. 10, 2010). I dagliglivet gjør vi allerede dette. Vi snakker sammen og skaper mening om det vi opplever og erfarer med hverandre, men vi uttaler det ikke direkte. Det blir til taus kunnskap fordi vi oppfatter det som selvfølgeligheter og tar det for gitt. I en fokusgruppe vil deltakerne forhandle om betydningen i fortellinger og vurderinger, de vil belyse normer og det vil komme frem data om hvordan sosiale prosesser fører til bestemte fortolkninger (Halkier, 2010). I denne studien ønsker jeg å finne ut hvilke diskurser som kommer frem når familierapeuter snakker om utroskap. Da vil det være nyttig å samle

data gjennom en fokusgruppe bestående av familieterapeuter som jobber på et familievernkontor. De treffer klienter som har opplevd utroskap, og de har derfor, vil jeg anta, en mengdetrening i dette som gjør deres erfaringer og betraktninger er relevante. Jeg valgte også å gjennomføre et intervju, heretter kalt pilotintervju, i forkant slik at jeg kunne teste ut spørsmål. Materialet fra dette intervjuet brukes også i analysen, da det vil gi et bredere materiale i analysen.

Det er både svakheter og styrker med denne metoden, men det som er viktig, ifølge Halkier (2010), er at forskeren er bevisst på disse i forkant. En styrke ved metoden er at selve samspillet i gruppen kan gi data til forskeren, og at fokusgrupper er egnet for å produsere konsentrert data om et bestemt fenomen som ikke er påtrengende for den enkelte deltaker (Halkier, 2010, s.14-15). En svakhet som trekkes frem er at siden de er i en gruppe kan det oppstå en form for sosial kontroll som kan hindre deltakere å dele sine erfaringer og forståelser. Dette kan føre til underrapportering når man bruker fokusgrupper (Halkier, 2010). Man kan se på akkurat denne ulempen på to måter: Gjennom en positivistisk vitenskapsteoretisk antagelse der man tenker at det finnes noe «ekte» som forskeren prøver å finne frem til hos individet (Halkier, 2010). Eller ved å se det gjennom perspektivet til den vitenskapsteoretiske konstruktivismen, hvor man antar at vi konstruerer vår virkelighet og at det ikke finnes gitte sannheter som ligger gjemt inni en person, men at vi gjennom relasjoner bidrar til å skape mening (Halkier, 2010).

I denne studien er det familieterapeuter som skal snakke om fenomenet utroskap. Selv om det kan være et utfordrende tema, så forventes det ikke at deltakerne skal dele sensitiv og personlig informasjon om egne opplevelser. Det fokusgruppen skal frembringe av data er meninger, holdninger og normer ut fra det de erfarer gjennom sitt profesjonelle yrke. Det kan derfor oppleves som mindre utfordrende og dele tanker og erfaringer om teamet enn om det hadde handlet om private opplevelser. Det at flere familieterapeuter snakker sammen gjør at de kan utfylle hverandre og gi bekreftelser på de oppfattelsene de har av fenomenet. Men det kan også være en ulempe om deltakerne i fokusgruppen lener seg mer mot å bekrefte hverandres synspunkter, og at de ikke føler seg komfortable med å dele sin

forståelse fordi den kan oppfattes som noe som er på utsiden eller kanten av de holdningene som deles i gruppa (Halkier, 2010).

Det er viktig å rette oppmerksomheten mot de symbolske aspektene av kommunikasjonen når forskeren skal tolke materialet fra fokusgruppeintervjuet (Malterud, 2012, s. 85). Selve samhandlingen i gruppen kan gi informasjon til forskeren. For eksempel kan det som uttrykkes skape identitet, posisjon, autoritet og troverdighet. Det vil si at vi ser på kommunikasjon som ikke bare ord eller meninger som formidles, men på selve samhandlingen mellom deltakerne. Det handler med andre ord om hvordan det sies, hvordan det blir hørt og hvilken respons det gir. I en samtale registreres både verbal og nonverbale adferd, som gir både kognitive og emosjonelle responser i mønstre som ikke er lineære eller forutsigbare. Når en person deltar i en samtale, så er det en måte å fremføre seg selv på. Ut fra denne forklaringen kan vi si at samtalen mellom deltakerne er performativ (Malterud, 2012, s. 84-85).

3.4 Gjennomføring av studien

3.4.1 Utvalg

Strategisk utvalg vil si at det velges ut informanter som er tilknyttet problemstillingen enten med egenskaper eller kvalifikasjoner (Malterud, 2012; Thagaard, 2018). Dette gjør at de har mulighet til å svare på spørsmål som besvarer problemstillingen (Thagaard, 2018, s. 54). Jeg valgte derfor familierapeuter som jobber på et familievernkontor. De tar imot klienter med ulik problematikk, slikt som utroskap, og har derfor erfaring med temaet.

Fokusgrupper består av flere deltakere, og det må gjøres valg ut fra hvilke felles trekk personene i gruppen skal ha. Når personer velges ut fra en organisasjon vil det være mest nyttig med en segmentert gruppe. En segmentert gruppe vil si at det er likhet i stilling og arbeidsoppgaver, mens en sammensatt gruppe vil bestå av ulikheter. For store forskjeller vil kunne være forstyrrende (Halkier, 2010, s. 32). Jeg har hatt to fokusgruppeintervjuer i denne

studien. I pilotintervjuet bestod utvalget av to familieterapeuter, hvor begge har den samme faglige bakgrunnen. De jobber derimot ikke på et familievernkontor, men i andre sosialfaglige stillinger. Den andre fokusgruppen bestod av fem familieterapeuter med samme faglige bakgrunn og stilling på familievernkontoret. Blant de til sammen syv deltakeren, er seks kvinner og én mann. Alderen på deltakerne ligger mellom 30-50 år, hvorav flertallet ligger i det øvre sjiktet. Deltakerne har alle enten to eller fire års utdanning innenfor familieterapi. Fordi jeg forsker på familieterapeuter og deres stemme var det viktig å få tilgang til et større utvalg. Jeg valgte derfor å ta med begge intervjuene for å få en bredere presentasjon av datamaterialet, og fordi jeg anså det som relevant for studiens hensikt og problemstilling.

3.4.2 Rekruttering

Når fokusgruppene er det som utgjør hovedmateriale i studien, er det viktig å ha nok grupper slik at man får nok datamateriale til studien, selv om man forhånd ikke vet hva som vil være viktig informasjon fra datamaterialet og hvilke mønstre som danner seg (Halkier, 2010, s. 41). For eksempel kan mange intervjuer gi mye datamateriale som kan bli vanskelig å analysere i forhold til studiens størrelse (Halkier, 2010). Det er to vanlige fremgangsmåter for å skaffe informanter. Det ene er å ringe rundt og den andre er å bruke nettverket sitt (Halkier 2010). Det anbefales at man ikke velger noen man kjenner, men at et lett bekjentskap, for eksempel personer man kommer i kontakt med gjennom andre, er noe som fungerer godt når man skal bruke fokusgrupper (Halkier, 2010, s 36). Når andre skal hjelpe deg med rekrutteringen på den måten, er det viktig at du har noen screeningkriterier klare. Det vil si at du gjør klart til den personen som hjelper deg hvilke kriterier du velger, slik at personen vet hva du ser etter. Det er også viktig å skrive et kort informasjonsskriv slik at potensielle deltakere forstår hva prosjektet går ut på og kan ta stilling til om de vil delta eller ikke (Halkier, 2010). Informasjonsskrivet til denne studien ble sendt til lederen på familievernkontoret (vedlegg 1). Jeg hadde et lett bekjentskap til lederen og familievernkontoret siden jeg tidligere har hatt en praksisplass der. Familieterapeutene som jobbet der kjente til meg og dette kan ha bidratt til at de ønsket å stille opp. Lederen var

også generøs og tilrettela slik at familieterapeutene fikk tid til å gjennomføre intervjuet i arbeidstiden.

I utgangspunktet ønsket jeg mellom fire til fem deltagere. Det er anbefalt at det er fra seks til tolv deltakere i en fokusgruppe, men mindre grupper på tre til fire deltakere kan også være vellykket (Halkier, 2010, s. 38). utfordringer med større grupper er at det kan danne seg undergrupper innad i gruppen, og det kan være utfordrende å ta opp på lydopptaker og transkribere. Mens utfordringen i en mindre gruppe kan være at det blir mindre datamaterialet når man skal analysere i ettertid. En større gruppe kan være nyttig hvis du ønsker mange ulike perspektiver, ønsker å fokusere på innholdet i samtalen og er mindre interessert i datamateriale fra den sosiale samhandlingen i gruppa, men det kan være vanskeligere og styre og være moderator i en større gruppe (Halkier, 2010). Bakgrunnen for mitt ønske om en gruppe på fire til fem personer, var at det ville muligens gi større mulighet for noen ulike perspektiver. Ved å benytte en mindre gruppe ville det vært større sjans for at alle var enige og jeg kunne risikert å få for lite variasjon. Jeg valgte likevel å begrense deltagerantallet noe siden jeg er en fersk forsker og antok at en større gruppe kunne skape utfordringer i forbindelse med å moderere og å transkribere i ettertid. Det ville også vært en utfordring å få tak i flere deltakere siden dette familievernkontoret kun har totalt fem familieterapeuter med familieterapeutisk bakgrunn. Jeg kunne valgt å sette sammen en gruppe familieterapeuter fra ulike kontorer for mer variasjon i datamaterialet, men av tidshensyn var dette lite hensiktsmessig. Jeg var også opptatt av at deltagerne skulle være komfortable nok til å dele sine tanker og meninger og antok at en kollegagruppe ville sørge for dette i større grad enn med en gruppe fra ulike familievernkontorer.

Før jeg startet rekrutteringsprosessen hadde jeg en plan om å kunne få til flere fokusgruppeintervjuer. Både på ulike familievernkontorer og eventuelt at jeg kunne holde fokusgruppeintervju to til tre ganger med samme gruppe. Men på grunn av tid og tilgjengelighet så jeg det som utfordrende å få til. Familieterapeuter har fra før en travel hverdag, og det å skulle få seks til åtte familieterapeuter på samme kontor til å sette av tid samtidig var i seg selv en utfordring. Jeg endte derfor opp med ett fokusgruppeintervju med

fem familieterapeuter, samt to familieterapeuter i pilotintervjuet. I ettertid ser jeg at både antall deltakere var nok og at jeg ikke nødvendigvis ville trenge mer datamaterialet grunnet omfanget denne studien har.

3.4.3 Utarbeiding av intervjuguide

Jeg utarbeidet først en intervjuguide som jeg brukte i pilotintervjuet (vedlegg 4). Etter bearbeidelse av materialet så omformulerte jeg noen av spørsmålene, samt endret rekkefølge og tilførte noen flere spørsmål. Deltakerne på familievernkontoret ble stilt til sammen seks spørsmål (vedlegg 5). Jeg valgte å utarbeide vignetter og hypoteser som jeg leste opp i forkant av spørsmålene, slik at informantene skulle bli satt inn i ulike perspektiver og dilemmaer. Siden fokuset i denne studien er på diskurser så utarbeidet jeg spørsmål som skulle få frem ulike perspektiver, dilemmaer og det som befinner seg i gråsonen.

3.4.4 Gjennomføring av intervju

Jeg har i dette forskningsstudiet tatt utgangspunkt i to fokusgruppeintervjuer, hvorav det første intervjuet ble gjort med to familieterapeuter og det andre ble gjort med fem familieterapeuter. Begge intervjuene ble gjort på informantenes arbeidsplass. Mellom første og andre intervju fikk jeg mulighet til å lytte og transkribere intervjuet slik at jeg kunne gjøre noen endringer. Jeg endret blant annet rekkefølgen på spørsmålene, og jeg valgte å utdype noen ved at jeg utformet en liten vignett før spørsmålene kom. Hensikten med dette var å gi mer informasjon om hva jeg ønsket de skulle snakke om, slik at informantene ville ha mer å diskutere og reflektere rundt.

Temaet utroskap kan være et vanskelig tema å snakke om hvis noen har personlig erfaring med dette. Jeg valgte i starten av intervjuet å si at informantene gjerne kan bruke eksempler og kunnskap utenfor terapirommet også. Temaet utroskap er noe som ikke bare hører til inne på et lukket terapirom. Det er et tema som engasjerer mange, enten det skrives om

kjendiser i sladrepresse eller det er litteratur og filmer hvor historier om utroskap blir fortalt. Jeg valgte denne åpenheten fordi denne forskningen har fokus på diskurser, og diskurser er noe som også formes og former oss gjennom kulturen vi lever i.

Før intervjuet startet informerte jeg informantene om strukturen på intervjuet. Jeg ga beskjed om at jeg vil lese opp spørsmål, og gi ordet videre til dem. Jeg valgte å ikke være en aktiv deltaker underveis i intervjuet, men det er heller ikke vanlig i et fokusgruppe intervju (Halkier, 2010). Jeg stilte spørsmålet og så ga jeg ordet over til gruppen og lot dem tale fritt. Jeg forklarte at jeg ikke vil bryte inn annet enn når jeg registrerer at samtalen går tom, eller at jeg avbryter fordi det er på tide å gå videre til neste spørsmål. Jeg hadde på forhånd regnet ut ca. hvor mange minutter det var til rådighet for hvert spørsmål. Informantene hadde på forhånd fått beskjed om hvor lang tid intervjuet ville ta, og at det var satt av noen minutter ekstra både før og etter intervjuet til informasjon og til avslutning. Hele prosessen tok i alt ca. 1,5 time, og vi kom oss gjennom alle spørsmålene som var satt opp.

3.4.5 Transkribering

Etter at jeg var ferdig med intervjuene, transkriberte jeg intervjuopptakene. For å få et nært forhold til datamaterialet valgte jeg å transkribere begge intervjuene selv. Underveis i transkriberingen la jeg meg så tett opp til ordlyden som jeg kunne. Jeg skrev inn latter og ekstra lyder. Noen steder har jeg likevel tatt vekk lyder som «mm», når det skjer samtidig som andre snakker. Men jeg har inkludert bekræftende lyder som brukes for å uttrykke at deltagerne for eksempel er enige med det som bli sagt av vedkommende som har ordet. Noen utfordringer kunne likevel oppstå når flere snakket samtidig, men det oppstod ikke mer enn et par ganger. Jeg tror likevel ikke viktig informasjon gikk tapt i transkriberingen. Noen steder utfyller også informantene hverandres setninger, før de fortsetter å fullføre setningen. Dette kan virke noe rotete i selve teksten, men siden jeg har lyttet til lydopptaket flere ganger, kan jeg erindre hvordan de snakker sammen, noe som gir mening og viser hvilken stemning det var under intervjuet.

3.5 Analyseprosessen

3.5.1 Validitet og overførbarhet

Validiteten i en forskningsstudie handler om hva som kan sies å være sant, gjennom å fortelle om dette er overførbart ut over sammenhengen studien er gjennomført (Malterud, 2012. s. 132). Når deltakerne og forskeren har en felles forståelse av hvilke spørsmål diskusjonen skal gi svar på, er det med på å styrke den interne validiteten. Det vil også være styrkende om det fremkommer variasjoner. Når deltakerne har ulik forståelse rundt det samme fenomenet, kan det tydeliggjøre nyanser som kan gi viktig informasjon om fenomenet vi studerer. Det vil si at identifisering av ulikheter gir sterkere validitet, mens ekstern validitet handler om materialet kan sies å være overførbart (Malterud, 2012. s. 132). Det betyr at de funn studien viser til kan gjøres gjeldene utover den konteksten de er kartlagt i. Det er noen faktorer som kan påvirke validiteten som gjør at det er overførbarhet. Det ene er om det er en nøye avgrenset problemstillingen. Det vil gi større sannsynlighet for at funnen gjør seg gjeldene i andre sammenhenger. Den andre faktoren handler om hvor relevante deltakerne er i forhold til studiens problemstilling. Er deltakerne relevante, vil det øke sannsynlighet for at studiens funn er overførbare i andre sammenhenger (Malterud, 2012. s. 132). Et siste punkt som vil øke validiteten i studien er en grundig teoretisk diskusjon av de funnene som er gjort i studien. Ved å sette funnene inn i større sammenhenger, styrkes altså overførbarheten (Malterud, 2012. s. 132).

3.5.2 Diskursanalysens grunnlag

Det finnes ulike måter å analysere på innenfor den kvalitative forskningsmetoden. Det er avhengig av hva forskeren ønsker å fokusere og vektlegge i studien (Malterud, 2018, s. 92). En diskursanalyse undersøker hvordan språket brukes til å formidle ideer om verden. Den er forankret i et sosialkonstruksjonist perspektiv og blir sett på som en metodisk og teoretisk helhet (Thagaard, 2018, s. 120). Diskursanalyse kan ha ulike retninger og brukes innfor ulike fagfelt). Innenfor det samfunnsvitenskapelige feltet er den franske filosofen og idehistorikeren Michel Foucault (1926-1984) en sentral person i utviklingen av

diskursanalysen. Fokuset ligger på sammenhengen mellom diskursens meninger og dens samfunnsmessige vilkår (Thagaard, 2018, s. 121). Foucault sitt formål var å avdekke maktstrukturer i de ulike vitenskapsregimene ved å binde *makt* og *viten* sammen med begrepet diskurs (Jørgensen og Phillips, 1999, s. 22-23).

Jørgensen og Phillips (1999) har tatt utgangspunkt i Vivian Burrs karakteristika av sosialkonstruksjonisme for vise til hvilke filosofiske forutsetninger som ligger til grunn i diskursanalyser generelt (s. 13). Det er for det første viktig å se på hvordan vi forholder oss til viten. Vår viten av verden er et produkt av vår måte å kategorisere verden på, og ikke en avspeiling av den verden vi ser der ute. Når vi ser på verden så er det gjennom en historisk og kulturell linse. Vi både forstår og representerer verden. Våre bilder av verden er ikke statiske, men de endrer seg ut fra hvilke tid og kultur vi lever i (Jørgensen & Phillips, 1999, s. 13). Det vil si at vår oppfattelse av hvordan verden er akkurat nå vil endre seg over tid, og kunne vært annerledes i en annen kulturell sammenheng.

Vi handler ut fra de diskurser som er tilgjengelige (Jørgensen & Phillips, 1999, s. 13). Vår identitet og sosiale relasjoner påvirkes av diskurser og som gjør at vi påvirker og opprettholder gjeldene diskurser i samfunnet. Dette er et anti-essensielt perspektiv, som vil si at et fenomen ikke har forhåndsgitte egenskaper eller at det gis karakteristikker til fenomenet ut fra ytre forhold. Dette perspektivet bygger videre på hvordan vi ser sammenhengen mellom viten og sosiale prosesser. Det vi ser på som sannheter er noe som er skapt i interaksjon mellom mennesker. Det vil si at den viten vi mener er sann eller falsk er noe som vi har kommet til enighet om. Noe som også kan forårsake kamper mellom hva som er falskt og sant. Men det skapes hele tiden i en sosial interaksjon. I vårt verdensbilde ser vi på noen handlinger som naturlige og andre som unaturlige. Måten vårt sosiale bilde av verden er konstruert gjør at vi handler sosialt på bestemte måter. Vi skaper ulike verdensbilder, som igjen skaper vårt syn på hva som oppfattes som naturlig handling og hva som blir sett på som unaturlig. Våre sosiale handlinger er derfor skapt av våre konstruksjoner av hva vi ser på som sann eller falsk viten (Jørgensen & Phillips, 1999, s. 14).

Disse filosofiske antakelsene, som er fra den sosialkonstruksjonistiske tilnærmingen, legges til grunn for ulike diskursanalyser. I tillegg er diskursanalysen opptatt av hvordan språk og subjekt oppfattes. Språket er vår adgang til virkeligheten og ved hjelp av språket konstruerer vi sammen den virkeligheten vi lever i. Men det betyr ikke at det ikke finnes en virkelighet hvis den ikke blir konstruert gjennom språket. Verden finnes, og virkeligheten er der ute, men den får bare betydning gjennom diskurser (Jørgensen & Phillips, 1999, s. 17). I denne studien er diskurser rundt *utroskap* i fokus. Det vil si at utroskap er et fenomen vi har blitt enige om gjennom hvordan det samtales om fenomenet. Vi har gjennom interaksjon med hverandre konstruert hvilken betydning *utroskap* inneholder og ser ut, og kan ha ulike definisjoner i ulike kulturer (Jørgensen & Phillips, 1999, s. 17).

Vår forståelse er preget av kulturen og tiden vi lever i (Thagaard, 2018, s. 121). Den utvikles gjennom dialog med andre, som igjen frembringer et utgangspunkt for sosiale handlinger. Fordi diskurser en konstruksjoner vil det i en diskursanalyse ikke gi mening å definere utsagn som sanne eller falske. Personens oppfatninger om verden formes og kommer til uttrykk innenfor samhandling med andre. Diskursanalysen søker etter å finne ulike oppfatninger som kommer til uttrykk innenfor den konteksten personen befinner seg (Thagaard, 2018, s. 121).

3.5.3 Steg i analysen

I denne studien bruker jeg diskursanalyse. Som forklart tidligere er diskursanalyse bygget på sosialkonstruksjonistiske premisser, og det finnes ulike retninger som alle bygger på samme grunnlag (Jørgensen & Phillips, 1999). Carla Willig har laget seks steg som er inspirert av Michel Foucault. Jeg har hovedsakelig latt meg inspirere av denne analysemetoden for å analysere materialet.

Steg 1: Identifisere

I det første steget i analysen skal du se etter hvilke konstruksjoner som brukes for å beskrive fenomenet (Willig, 2013, s. 131). For å identifisere de ulike måtene fenomenet snakkes om i

datamaterialet, undersøkes både implisitte og eksplisitte uttalelser. Fokuset er på måten fenomenet snakkes om. Spørsmål som stilles til teksten er for eksempel: Når blir fenomenet nevnt? På hvilke måter? Og når brukes andre beskrivelser? Måten fenomenet snakkes om vil si noe om hvilke konstruksjonen som finnes rundt det diskursive objektet (Willig, 2013, s. 131). Jeg begynte med å se etter hvordan informantene beskrev fenomenet. Hvilke ulike ord de tok i bruk når snakket om hva utroskap er, og hva som bidro til å konstruere det diskursive objektet.

Steg 2: Diskurser

I dette steget skal de større diskursene kartlegges. Forskeren undersøker hvilke diskurser informanten tar i bruk når fenomenet snakkes om. For eksempel vil den romantiske diskurs gjenkjennes ved kjærlighet, giftemål og monogami (Willig, 2013, s. 132).

Steg 3: Handlingsorientering

Når de ulike diskursive kontekstene hvor objektet er konstruert innenfor undersøkes, så er det hva som oppnås når fenomenet konstrueres på akkurat den måten dette steget handler om å få tak i (Willig, 2013, s. 132). Forskeren ser med andre ord etter hvilke handlingsrom som skapes ut fra de ulike diskursene fenomenet befinner seg i.

Steg 4: Posisjonering

Diskurser konstruerer subjekter så vel som objekter. Det gjør at man kan plassere både seg selv og andre i en posisjon. Det kan være ulike posisjoner som blir gjort tilgjengelig for subjektet innenfor ulike diskurser. Subjektposisjon er ulikt fra en rolle som blir tatt eller gitt, fordi det er snakk om hvilke posisjoner innenfor en diskurs (Willig, 2013, s. 132). For eksempel innenfor diskurser om utroskap kan subjektet innta en posisjon som den bedratte.

Steg 5: Praksis

I dette steget kartlegges forholdet mellom diskurser og praksis. Hvilke muligheter for handling som finnes innenfor den diskursive konstruksjonen. For eksempel vil noen typer

praksis legitimere ulike former for oppførsel med bakgrunn i forskjellige diskurser. Forskeren ser nærmere på hva som kan tenkes, føles og oppleves fra ulike subjektive posisjoner (Willig, 2013, s. 132). For eksempel kan det å være utro i et forhold legge opp til at den utro parten skal opptre på en angrende måte ovenfor partner og hvor partner skal få lov å stille spørsmål om hvor du har vært og hvem du har vært med. Dette begrunnes med for eksempel at tillitt må bygges opp igjen etter utroskapen.

Steg 6: Subjektivitet

Dette steget utforsker forholdet mellom subjektet og diskurser. Når personen står i en posisjon, så vil personen se verden fra denne posisjonen. Forskeren ser etter konsekvenser av å ta ulike posisjoner (Willig, 2013, s. 133). For eksempel om den personen som har vært utro tar den angrende posisjonen, for å bygge tillitt, så vil handlinger ses for eksempel når personen forteller hvor hen har vært og hvem hen har vært med, for å trygge partneren.

3.6 Ethiske vurderinger

Før jeg startet rekruttering av informanter ble prosjektet godkjent av NSD (Norsk senter for forskning) 23.09.2021 (vedlegg 6). Jeg valgte å sende et brev til lederen av familievernkontoret der jeg spurte om bistand til rekruttering av informanter til min studie. Sammen med brevet sendte jeg med et utfyllende informasjonsskriv som lederen kunne gi til aktuelle deltakere (vedlegg 2), slik at de kunne svare lederen om de ønsket å delta eller ikke. Informasjonsskrivet informerte om prosjektets tema og rammene rundt intervjuet, blant annet at det ville bli brukt lydopptaker og hvordan og hvor lenge dataene oppbevares. Det ble også informert om at de når som helst kan trekke seg fra prosjektet uten å gi en begrunnelse, såfremt ikke dataene allerede var anvendt i oppgaven.

I kvalitativ forskning handler reliabilitet om at studiens resultat kan reproduseres ved senere forskning (Thagaard, 2018, s. 187). Jeg har i denne studien brukt godkjent ekstern lydopptaker og transkribert fortløpende for å ivareta reliabiliteten. Det betyr at jeg etter

beste evne har utført forskingen på en pålitelig og tillitsvekkende måte. Datamaterialet fra lydopptakene har blitt oppbevart i henhold til NSD sine retningslinjer. Deltakerne ble informert om at alle deres personopplysninger om dem anonymiseres slik at de ikke kan identifiseres i datamaterialet (Christoffersen og Johannessen, 2016, s. 86). For å sikre deltakernes personvern og ta forhåndstiltak gikk jeg til innkjøp av egen lydopptaker hvor intervjuene ble tatt opp. Etter intervjuet ble materialet flyttet over på en kryptert minnepenn. For å unngå unødvendig innsyn i materialet gjorde jeg selv alt av transkribering i etterkant av intervjuene.

3.7 Mulige svakheter

Det som skiller fokusgruppeintervju fra andre intervjuer, er at det er flere deltakere i samme intervju. Det resulterer blant annet i at hver deltaker får mindre tildelt tid å snakke på underveis i intervjuet enn om det hadde vært intervju med en person om gangen (Malterud, 2012, s. 21). Jeg ønsket i utgangspunktet at intervjuet skulle inneholde mest mulig fra deltakerne, og at de skulle få snakke fritt. Jeg valgte derfor å ikke avbryte og spørre deltakerne direkte om å utdype eller forklare underveis i intervjuet. Men det kan være jeg hadde fått en annen eller bredere informasjon hadde jeg vært deltakende i intervjuene.

En vanlig kritikk mot kvalitativ forskning er om forskningsresultatene kan generaliseres og gjøres universelle uavhengig av tid og sted på bakgrunn av få intervjuer (Kvaale & Brinkmann, 2019, s. 289). I denne studien er det brukt to intervjuer. Jeg kunne hatt fokusgrupper på flere ulike familievernkantorene og på den måten få mer datamaterialet hvor jeg også kunne fått muligheten til å sammenlikne materialet ut fra ulike grupper. Jeg kunne også hatt flere intervjuer med en og samme gruppe. Men på grunn av studiens omfang og tilgang på informanter var det vanskelig å utføre. Ut fra problemstilling er det heller ikke oppgavens mål og produsere kunnskap som skal kunne generaliseres, da fokuset er på diskurser. Noe som vil si at det er en form for sosial kunnskap som er sosialt og historisk kontekstualisert (Kvaale & Brinkmann, 2019, s. 290).

4 Presentasjon av funn og diskusjon

I denne studien har jeg undersøkt hvilke diskurser om utroskap som synes å påvirke familierapeuter i deres samtaler med par. Jeg vil trekke frem ulike normer og samfunnsidealiser som kommer til uttrykk blant informantene, for å belyse hvordan de kan påvirke handlingsrom i møte med klienter. For å bedre leseropplevelsen har noen av sitatene vært omskrevet og informantenes navn er anonymisert. Jeg har valgt å presentere og drøfte funnene samtidig, da jeg ser det gir en tydelig fremstilling av studiens problemstilling. I analysen har det identifisert seg tre hovedfunn med tilhørende underkategorier:

- 1) Monogamiets forrang som handler om: romantiske diskurser hvor paret lover hverandre troskap, normen om å være to personer i intime forhold og hvordan andre samlivsformer blir sett på.
- 2) Kjærlighet som arbeid som handler om: diskursen om det rene forhold der den emosjonelle forankringen er det som holder paret sammen, og at forholdet jobbes med for at det skal vare evig.
- 3) Biologiske forskjeller som handler om: diskurser knyttet til kvinne og mann, og hvilke ulikheter som snakkes frem om emosjonelle behov og sexlyst.

4.1 Monogamiets forrang

Jeg har valgt å kalle dette funnet monogamiets forrang. Monogami er noe som hører under den romantiske diskursen (Øfsti, 2010). Perel (2019) sier at monogami er det romantiske forholdets hellige ku, fordi de berører vår oppfattelse av å være den ene spesielle for den andre. Utroskap vil derfor være en beskjed om at du ikke er så spesiell likevel (Perel, 2017, s. 50). Det å være monogam betyr at du er trofast mot partneren din, og at dere er seksuelt eksklusive. Andre alternativer enn monogami er for eksempel polyamorøse forhold der du har flere kjærester samtidig (Benestad, 2021), eller åpne forhold der partnere kan ha seksuelle forhold til flere. Etter min tolkning finnes det flere diskurser innenfor monogamiet

som ideal, slik som diskursen om troskap som omhandler det å være åpen og ærlig med partneren slik at man kan stole på hverandre og ha tillitt til hverandre. En annen diskurs som kommer frem i funnene er ideen om «tosomhet». Parforhold består av to personer. Det heter «par»-forhold og «par»-terapi, som kan gi en pekepinn om tatt-for-gittheten bak begrepet, nettopp fordi «par» betyr «to». Diskursen om troskap og diskursen om tosomhet bidrar til å fremme idealet om at monogami tilsvarer den det riktige formen for samliv i vårt samfunn.

4.1.1 Troskapsdiskursen

Troskapsdiskursen kan spores tilbake til kristendommen. På 16 og 1700-tallet kunne kirken dømme folk for umoralske handlinger slik som utroskap (Norgeshistorie, 2020). Fremdeles blir utroskap straffeforfulgt i enkelte land, men i Norge straffer ikke kirken eller staten dette lenger. Det kan sies at måten utroskap ble straffet på av kirken i tidligere tider tilhører den tradisjonelle makten, mens det i dag er den moderne makten som råder. Det er ikke lenger straff i form av piskeslag eller fengselsstraff. Den moderne makten kan sees når noen blir moraliserende og gjennom dømmende blikk, eller utestengelse og sanksjoner fra de rundt. Troskapsdiskursen kan også ses i inngåelsen av ekteskapet. Når et ekteskap inngås, enten borgerlig eller kirkelig, holdes det en vigsel der paret lover hverandre trofasthet (Bufdir, u. å), og ringene er et symbol som bæres som et tegn på løftet om troskap (Elstad, 2019). Det å være tro mot hverandre kan virke som en selvfølge i nære forhold. Det handler om at vi skal være ærlige og åpne mot hverandre, og at dette gir tillitt. Utroskap er noe som ofte starter som en hemmelighet, frem til den eventuelt blir avslørt eller den utro parten bestemmer seg for å avsløre hemmeligheten selv.

I starten av intervjuet på familievernkontoret snakker informantene om hva de tror utroskap kan være et uttrykk for. De beskriver utroskap som noe som holdes skjult og beskriver det med ord som tillitsbrudd, hemmeligheter og løgn. De bruker også ord som åpenhet, samtykke, avtale og tillit. Signe sier:

Utroskap er vel et uttrykk for at det er hemmelig og at det er noe som er forbudt, og derfor blir det knytta til at du har brutt tilliten. Du trodde det var en avtale om oss to, men så har du i hemmelighet gjort det her.

Signe sier her at det selve hemmeligholdelsen det handler om, og at utroskap tilsvarer noe som er forbudt. Slik jeg tolker det tar ikke informantene i bruk begreper som forbindes med et religiøst-moralsk språk, slikt som bekjennelse og tilgivelse (Øfsti, 2010, s. 99).

Informantene bruker mer hverdagslige begreper som «hemmelighet» og «juging». Det kan tenkes at det handler om tiden vi lever i nå, og at de mer moralske og religiøse begrepene har blitt tilbakelagt sammen med kirkens styre da utroskap ikke lenger er en straffbar handling, hvert fall ikke i vestlige land. Videre sier Signe at det handler om en avtale som er brutt, og dette bryter tillitten mellom paret:

Det går jo vel så mye på den hemmeligholdelsen og juginga har jeg inntrykk av når jeg møter folk som snakker om utroskap. At ikke selve det der med at man kanskje har gått over streken og hatt et sidesprang eller to, det er ikke så farlig og truende som det der med at dem har holdt det skjult, og over tid, at det er mye verre, det at dem er har jugd.

Her beskrives den utro handlingen som «gått over streken» og «sidesprang». Dette gir inntrykk av at det er en mildere form for utroskap i motsetning til utsagn som «notorisk utro». Signe sier at hennes inntrykk er at det er løgner og hemmeligheter som er det verste, og ikke selve handlingen. Dette understrekes i det Kjersti sier her:

For jeg har noen i parterapi nå, hvor hun synes det er helt uakseptabelt at hun ikke får lov å være med inn i den der bobla hans, og at han tviholder på den. Så det terapien handler om nå er egentlig mer at jeg intervjuer han om hva det var som leda til det, og så åpne opp sånn at hun får innblikk og blir involvert, så det ikke blir noe skummelt.

Kjersti sier hun hjelper paret slik at årsaken til utroskapen kommer frem og blir satt ord på. Som hun trekker frem så er det å holde på ting og ikke slippe til partneren noe som kan oppleves som skummelt for den andre. En slik tilnærming kan også sees hos Thuen (2017), der forsoningsarbeidet handler om åpenhet og ærlighet for å bygge opp tillitten igjen i forholdet (s. 145). Thuen (2017) sier også at den utro parten må tåle å bli overvåket i en

periode i ettertid, og helst la partneren få tilgang til passord på mobiltelefon i tillegg til å bli informert om hvor partneren er og med hvem (s. 149). Her sies det at åpenhet og ærlighet er viktig i etterkant av et utroskap. Men det Thuen (2017) sier kan også ligne en form for straff eller sanksjon gjennom overvåking. Ifølge Øfsti (2010) kan det å bruke religiøse og moralske begreper legge opp til at vi kan snakke om sanksjoner hos den utro parten (s. 99). Det vil si at begreper som svik og skyld kan få oss til å tenke at personen burde straffes for sine handlinger. I intervjuet snakker ikke informantene direkte om straff eller sanksjoner, men i intervjuet nevner de «betsøvelser» og «trygghetsøvelser». Informantene sier at det ikke nødvendigvis vil hjelpe med slike øvelser om utroskapen var et symptom på et eller annet i parforholdet. De bruker altså ikke ordet «straff», men kaller det «øvelser». Hvilke begreper som brukes rundt utroskap, kan derfor være med på å skape ulike handlingsrom for klientene. Det å være bevisst språket som brukes av terapeuten kan bli viktig i forhold til definisjonsmakten som terapeutene sitter med. Det kan eksempelvis føre til at terapeutene uttrykker ord som får paret til å skulle utføre straff eller sanksjoner. Det kan vise seg å være lite nyttig ifølge informantene om det er slik at paret fra før hadde problemer i forholdet, og at utroskapen bare var et symptom på noe annet som lå bak.

Troskap er også en del av den romantiske diskursen, og idealet for mange i dagens samfunn er en romantisk kjærlighet hvor det loves evig troskap (Willig, 2001, gjengitt i Øfsti, 2017, s. 303). I vår kultur er det også en forestilling om at det å dele våre innerste tanker og følelser med hverandre er viktig for å skape intimitet i forholdet (Thagaard, 2005, s. 160). I det rene forholdet er det også det følelsesmessige bindeleddet som ligger til grunn (Giddens, 1992, s. 58). Slike forestillinger kommer til syne i det Agnes sier her:

Hvis det har kommet ut at det er utroskap, så er det veldig dumt å ikke fortelle hele sannheten, hvis den andre lurer på det, da er det jo veldig dumt å pynte på hva som har skjedd. Da vil en jo bare få enda mer problemer. Men jeg tenker at det er ganske egoistisk å fortelle partneren at du har klina med noen hvis du ikke mente noe mer med det, og at det var en glipp, hvis du vet at den partneren der blir veldig lei seg, og at det kommer til å bli mye mer bråk i parforholdet.

Agnes sier at det er best å legge alt frem dersom det først er avslørt, men hvis det er en liten feiltakelse, så er det bedre å spare partneren for vonde følelser. Da vil det heller virke egoistisk å skulle fortelle det til partneren, hvert fall hvis man vet at det vil skade mer enn det hjelper. Her pekes det på den utro partnerens empati for partneren sin. Det å holde noe skjult gjelder derfor bare i noen sammenhenger, og det kommer an på om det var en feiltakelse eller ikke. Slik jeg tolker det informantene sier, så er det altså ikke greit å være ærlig bare for at man skal lette på samvittigheten. Det er viktigere å ha empati for partneren og heller beskytte partneren for vonde følelser.

Slik informantene beskriver utroskap så handler det om en hemmelighet og om brudd på en avtale og forventning mellom paret. Her trekkes det frem verdier som åpenhet og ærlighet som kan sies å tilhøre både romantiske diskurser og det rene forhold. Når informantene påpeker at det i enkelte tilfeller vil være bedre å holde noe skjult, så viser det at empatien trumfer over troskapsdiskursen. Dette kan sies å være i tråd med det rene forholdet, der det er det følelsesmessige båndet som skal holde paret sammen (Giddens, 1992, s. 58).

4.1.2 Tosomhet - parforholdets grunnmur

Diskursen om tosomhet handler om at parforholdet består av to personer. Det er den normative formen på et kjærlighetsforhold. Begrepet «partner» har «par» i seg, og vi bruker også betegnelsen «par-terapeut», som viser at det ligger allerede en implisitt ide om at det jobbes for paret. Når man inngår i et ekteskap, så er det to personer som inngår en avtale, og det er heller ikke lov i Norge med polygami, eller flergifte (Wæhle, 2021). Det er også, ifølge regjeringen, best for barn å vokse opp med to foreldre (St. meld. nr. 29 (2002-2003), s. 9-10), i motsetning til en, tre eller flere omsorgspersoner. De beskjedene som kommer fra juridisk og politisk hold er med på å bidra, slik Foucault påpekte, til å produsere diskurser som forteller hva normalen i samfunnet er, og dermed utfører en normativ makt (Holmgren, 2008, s. 202). Det forsterker også diskursene gjennom å gi «paret» privilegier (Sheehan, 2009).

Underveis i intervjuet kommer samtalen inn på monogami og andre samlivsformer, og informantene begynner å spørre hverandre om hvem som har hatt saker der det har vært andre samlivsformer. Dette kan sies å gi et inntrykk av at alternative samlivsformer ikke er et vanlig tema på kontoret, og at møte med dette ikke hender ofte på familievernkontoret informantene jobber på. Et par av informantene svarte at de har hatt noen få saker, mens noen svarer at de ikke har hatt det. Kjersti tar ordet og forteller om en sak hun hadde:

Det var veldig bra forløp, for de ville være familie og fikk definert det. De trivdes veldig godt i samme hus og hadde en god arbeidsfordeling og sånn. Han anerkjente hennes behov for å ha mer sex og andre kontakter, og han hadde ikke så lyst på det, han var mer a-seksuell.

Kjersti forteller at dette var et vellykket forløp der en familie valgte en annen løsning. Istedenfor å bryte opp familien, valgte paret å anerkjenne at de har ulike behov og valgte å imøtekomme dette på den måten. Selv om Kjersti trekker frem et eksempel på en annen samlivspraksis, så står fortsatt tosomheten i sentrum. Det er opprinnelig to i forholdet, og så tilføres det en tredjeperson inn i forholdet. Det som kommer frem her er fraværet av andre eksempler og historier. Sheehan (2009) etterlyser dette i sin artikkel, der han sier at en dekonstruering av paret som idé vil åpne for andre alternative samlivsformer. Jeg får inntrykk av at informantene i intervjuet er åpne for å se andre muligheter, men at andre samlivsformer fortsatt er noe som sees på og oppleves som noe uvanlig fordi det kommer frem som alternative eksempler. Likevel påpeker informantene selv at de ikke har hele bildet. På familievernkontoret kommer det for det meste personer som allerede har problemer i relasjonen, så det kan tenkes at det finnes mange alternative former for samliv der ute som også er vellykkede.

I pilotintervjuet snakker Vilde og Kaja om en dokumentar som gikk på TV kvelden før, som handlet om polyamorøse forhold. Det var en mann som hadde flere koner, og disse konene hadde frivillig valgt å leve i dette forholdet. Vilde prøver å sette seg inn i hvordan det ville vært med flere koner i sitt eget forhold og ytrer det som en uvant tanke:

Vilde: «Jeg prøver liksom å sette meg inn i hvis jeg skulle kommet hjem i kveld, også er det bare en til der, to koner ...»

Kaja: «Og sitter og stryker på han, det blir jo helt absurd ...»

Vilde: «Ja, også kunne jeg lagt meg, og den tredje laget middag, jeg må le, merker det blir sånn kleint at jeg ler. Det er veldig rart, og jeg tror nesten at det her er litt sånn eget fagfelt»

Dette viser at informantene også tar i bruk informasjon de får fra media. Her blir det fortalt en historie hvor mannen har flere koner. Det kan tenkes at de forestiller seg tosomhet som utgangspunkt, og i dette tilfellet at mannen får flere kjærester eller koner. Senere i intervjuet snakker de om kvinner som har kommet til Norge fra andre kulturer der polyamorøse forhold er vanligere og menn ofte har flere koner, altså polygami som betyr flergifte (Wæhle, 2021). De sier at de har hørt om flere kvinner som har ønsket seg ut av et slikt ekteskap når de ser hvordan det er i Norge, og at det her er ulovlig å være gift med flere. Dette viser at informantene fra familievernkontoret snakker ulikt om alternative samlivsformer enn informantene fra pilotintervjuet. Vilde og Kaja tar utgangspunkt i eksempler fra media og egne erfaringer når de snakker sammen, mens informantene fra familievernkontoret hovedsakelig bruker kunnskap fra egne kliniske samtaler, og noe fra media. Det kan tolkes slik at informantene fra pilotintervjuet uttrykker diskurser på en slik måte som ligger tettere opp til klientene og de som er utenfor fagfeltet. Vilde sier også at hun tror dette kan være et eget fagfelt, noe som forteller at hennes forhold til denne type kunnskap er mer ukjent. Egne diskurser siver ut av språket vårt (Øfsti, 2010), og her ser vi Vilde uttrykker en bevissthet rundt nettopp dette når hun sier noe om sitt eget repertoar om temaet.

4.1.3 Pose eller sekk, hemmelighet eller polyamorøse forhold

Et av spørsmålene jeg stiller informantene er om de tror det ville blitt mindre utroskap om det ble en større bevissthet rundt det at monogami er et valg, og at vi kan velge andre samlivsformer. Agnes sier hun har inntrykk av at de fleste ønsker et monogamt forhold, og at de heller ønsker seg vekk fra den ene personen og over til en ny. Mens June sier hun har tenkt på at når den ene i forholdet vil ha mer sex enn den andre, så blir det til at den ene får en pålagt avholdenhet, og at dette kan være en av grunnene til at man søker ut. Til dette sier Sigrid:

Min opplevelse er at de jeg har hatt har egentlig veldig lyst til å få både i pose og sekk, men det er veldig tabu da, å si at det er sånn det henger sammen. Jeg har lyst på begge deler, men så er det ultimatum, du må velge, og da blir det jo tryggheten, familien og barna. Det du har blir mye mer attraktiv plutselig, når du skjønner at du er i ferd med å miste det, og da gi ekstra inn og ofre en del for å få tilbake noe som tross alt betyr mer enn det som er på siden.

Her presenterer Sigrid det å ville ha både i pose og sekk som et dilemma. På den ene siden står familieverdien sterkt, og det blir forbundet med en trygghet. Mens det er tabu rundt det å skulle ønske seg begge deler. Hvis vi tenker at «posen» representerer trygghet og familie, så vil «sekken» stå for behovet som den ene ønsker å få dekket utenfor forholdet. Dette kan for eksempel være et behov for mer sex enn det partneren har behov for, slik June sier hun har tenkt på. Flere av informantene fortsetter å bruke uttrykket «pose og sekk» under intervjuet. Utsagnet har ikke en positiv klang og det kan gi assosiasjoner til grådighet. Du nøyer deg ikke med den ene, men vil ha begge deler. Det å ønske seg flere goder forbindes også med umoralskhet. Det står i kontrast til en dyd om nøkternhet. Det Sigrid sier er at hun har inntrykk av at det er veldig tabu og skulle be om få dekket behovet sitt et annet sted enn i parforholdet. Dette kan vise til en romantisk diskurs, der den ene personen skal være alt for den andre.

Videre snakker informantene om par som savner å bli begjært, og at dette savnet gjør deg sårbar om andre viser interesse, for eksempel på sosiale medier. Vebjørn sier:

Så har man jo kanskje et sånt skript i forhold til hvordan man etablerer en tettere relasjon og det minner om noe som var bra i tidligere sammenhenger, ikke sant? Det kan være nok det, til at man har med moralen med bare en liten gløtt på døra, da er man jo egentlig sårbar.

Slik jeg tolker utsagnet til Vebjørn så sier han at det å lengte etter begjær kan gjøre deg sårbar, og at det ikke skal så mye til om «døra er på gløtt» og moralen er lagt litt til side.

Kjersti svarer Vebjørn:

Og da er jo redningen at det er hemmelig, begge to er enig det.

Det som sies her er at det kan bli en løsning å holde det skjult, og slik jeg tolker det så pekes det på som en løsning for å få dekket behov som kjennes ut som en mangel i det eksisterende parforholdet. Dette står i kontrast til funnet «monogamiets forrang» hvor det kommer frem at hemmeligheten kan sees på som verre enn selve utroskapshandlingen. Det blir en løsning å holde det hemmelig når personen både vil ha parforholdet og samtidig føle seg begjært av en annen. Det kan se ut som om det blir en enten-eller-tankegang når «to» er utgangspunktet. Enten må paret dekke hverandres behov på en tilfredsstillende måte for begge parter, hvis ikke vil løsningen være utroskap. Løsningen for noen par kan være andre former for samliv, men det presenterer ikke informantene som en mulig løsning akkurat her. Selv om informantene snakker om ulike former for samliv og at de også har erfart vellykkede forløp, så kan det tenkes at det er for ukjent og voldsomt og skulle foreslå dette for klienter.

I pilotintervjuet snakker informantene om ulike versjoner av utroskap. De snakker om mennesker som «går på en smell» på julebordet, og begrepet «notorisk utro» kommer frem. Kaja sier:

Jeg jobba i en sånn mannsdominert arbeidsplass, og der var det jo et ord som ofte ble bukt når man skulle beskrive andre: «ja, men han er jo notorisk utro», også hadde man på en måte noen forstillinger om hva det skulle være. Men hvis man gikk bak og lette etter grunnen, det sosialfaglige, vi fikk jo ofte de historiene. Vi jobba på natta, så kommer de bort «du jeg har bare noe jeg vil snakke om», det er jo på en måte, det ligger noe mer bak, det å være notorisk utro, men samtidig var det jo mange som aldri hadde tanker om å gå fra konene sine.

Kaja og Vilde er enige, og sier at inntrykket deres var at selv om de på arbeidsplassen var utro, hadde det ikke noe med forholdet deres til konene og gjøre. Det de forteller er at på et vis kan det se ut som en løsning, der det var menn som var fornøyde med kone og familie, men samtidig hadde et behov de fikk dekket utenfor parforholdet. På den måten trengte de ikke oppløse familien. Som Sigrid sier så virker det som det er tabu og skulle si at man har lyst på både pose og sekk, og derfor kan det å holde det hemmelig være en slags løsning, slik det viser seg her.

I dette funnet, monogamiets forrang, kommer det frem at informantene tar i bruk ulike diskurser om samliv og utroskap. Monogamiets forrang handler om normen om tosomhet i et evigvarende forhold hvor det loves troskap. Utroskap bryter denne pakten. Vi straffer ikke lenger utroskap, slik kirken gjorde, men vi bruker ord og begreper som kan åpne eller lukke handlingsrom. Den moderne makten kommer frem gjennom for eksempel kunnskap som spres i kulturen (Holmgren, 2008, s. 203). Vi kan for eksempel se at Regjeringens melding om at barn har godt av å vokse opp i et hjem med to foreldre er en form for moderne makt som forteller oss at det å leve i et monogamt langvarig ekteskap er best for barna (St. meld. nr. 29 (2002-2003), s. 9-10). Når det er pose eller sekk, så speiler det noe av kulturens ambivalens mellom diskurser om det rene forholdet der vi skal følge vår egen lykke, og velge det som er best for egen emosjonell tilstand (Giddens, 1992). Mens det på den andre siden er den romantiske diskursen som sier at vi skal holde sammen for evig tid (Øfsti, 2010).

4.2 Kjærlighet som arbeid

Kjærlighet som arbeid en diskurs som springer ut av det rene forhold med idealet om at parforhold er noe som krever kontinuerlig arbeid. Slik jeg tolker det ut fra mine funn kommer det frem to diskurser som bygger oppunder diskursen om kjærlighet som arbeid. Den ene er diskursen om det rene forhold, og den andre er diskursen om langvarige forhold som ideal. Det rene forhold er en diskurs som sier at parforholdet legger til grunn en følelsesmessig forankring (Giddens, 1992, s. 58). Som nevnt tidligere har parforholdets rammer og strukturer endret seg gjennom historien. I det moderne samfunnet er ikke lenger paret bundet sammen av ytre omstendigheter, men det baserer seg mer på den følelsesmessige forankringen (Coontz, 2005; Thagaard, 2005; Øfsti, 2010). Men som tidligere tider ligger det fremdeles et romantisk ideal der om at parforholdet skal vare evig. Det betyr at det er kvaliteten på den følelsesmessige intimiteten som veier tyngst når parforholdet kontinuerlig vurderes (Giddens, 1992). Slike diskurser og idealer kan sies å komme til uttrykk gjennom språket informantene bruker i intervjuene.

4.2.1 Evighetsidealet

Når par inngår ekteskap så er det med en lovnad om evig troskap (Elstad, 2019). I den romantiske diskursen finner vi utsagn som «så levde de lykkelig i alle sine dager». Dette peker mot at «langvarig» eller «evighet» er det optimale for et parforhold. I både pilotintervjuet og intervjuet på familievernkontoret snakker informantene ut fra en diskurs om at langvarige forhold er vellykkede forhold. I pilotintervjuet snakker Kaja og Vilde om andre typer forhold enn det heteronormative. De sier blant annet at deres inntrykk er at det virker som om åpne forhold er ganske vanlig i homofile miljøer. Det kan virke som at informantene har en felles forståelse av at det alltid vil være en av partene som til slutt blir misfornøyd med en slik løsning. Kaja sier:

Og jeg synes det er vanskelig å tenke at det der med å leve med et åpent forhold, som mange sier sikkert er fint, men jeg tror på et eller annet tidspunkt så ville det by på noen vanskeligheter.

Kaja sier at hun tror det å ha andre regler rundt et forhold vil skape utfordringer etter hvert. Det kan tenkes at det Kaja mener er at det er enklere å få forholdet til å vare lenger om det er forhold som vi kaller «normalt», altså to personer i et monogamt forhold. Mens det å ha andre type forhold vil skape flere utfordringer, og dermed skape problemer for varigheten i forholdet. Kaja sier også implisitt at det er bra om forholdet varer. Min oppfatning er at de forholdene som har art lenge blir omtalt som vellykkede. Men langvarighet impliserer nødvendigvis ikke kvalitet. Noen velger å avslutte forholdet når de merker at det gir dem mer bekymringer og sorg enn glede og vekst. Mens andre fortsetter sammen selv om det skader og begrenser dem etter som tiden går.

Vi kan tenke at det for eksempel ikke er like vellykket om et par bestemmer seg for at de skal fortsette forholdet selv om de har mistet følelser for hverandre. La oss si at paret ønsker å fortsette parforholdet av andre grunner slik som det å bo sammen for barna og økonomiens skyld. Dette tilsvarer et valg som tidligere var vanlig praksis, men som i dagens samfunn ikke nødvendigvis tilhører normen lengre. Likevel kan det tenkes at flere fortsatt ønsker eller er økonomisk burdet til å opprettholde en slik ordning. Her kan det tenkes at det kan oppleves

som vanskelig å skulle gå imot samfunnets ideal om den store kjærlighet. Informantene på familievernkontoret snakker også om varighet på ulike typer parforhold. Sigrid sier:

Historien «min» omkring det da, er at jeg kjenner ikke veldig mange som har hatt åpent forhold som på en måte kan skrive under på at det er en suksessoppskrift, ingen kjenner jeg.

Sigrid forteller her at hun ikke kjenner til noen som har hatt suksess med åpne forhold. Det kan tolkes dit at et forhold skal være langvarig for at det skal betegnes som en suksess, og at dette lettere oppnås i et monogamt forhold med to personer. Både den romantiske diskursen og det rene forholdet har et ideal om at forholdet skal vare. Men det som legges til grunn for at forholdet skal vare, er den følelsesmessige kontakten og intimiteten i forholdet (Giddens, 1992). Så hvis for eksempel partneren sier at en har mistet følelser for den andre, så legitimerer det både for å gjøre det slutt, eller å være utro eller at de bestemmer seg for å jobbe med forholdet. Idealet om varighet i parforhold kan sies å ha en så sterk forankring i samfunnet at det lukker for tanken om at kjærlighet fra et utvidet system også kan være nok til å leve et godt liv, slik eksempelvis som barn, familie og venner.

4.2.2 Behovet for å bli sett

Informantene på familievernkontoret snakker om hva som ofte kan høres i terapirommet etter utroskap. Den utro parten forteller at det var en følelse av å ikke bli sett eller møtt i forholdet, og som Vebjørn setter ord på, så er det en grunn til at noen er utro eller forlater parforholdet:

Jeg tror det finnes mange veier inn og ut. Hvis man tenker på hva vi egentlig navigerer etter, ofte uttalt på familievernkontoret, så er det et behov for å bli sett, men hva i huleste er nå det da? Og hvordan klare å sette ord på det? Jeg synes ikke det er lett selv, og vi jobber jo med dette greiene her.

I dette sitatet undrer Vebjørn seg over hva det egentlig vil si å «bli sett». Når informantene snakker om emosjonelle behov, så forteller de om par som strever i småbarnsfasen. Det kan bli lite emosjonell oppmerksomhet, de føler seg overveldet, og da får andre behov vike til

siden. De forteller også om mannen som føler på sjalusi når babyen får all oppmerksomheten. Thuen (2017) sier at det kan føre den ene parten ut i utroskap når behov ikke blir dekket (s. 141-142). Det kan for eksempel være en lengsel etter emosjonell og fysisk nærhet, og det gjør at den ene i forholdet søker ut for å få dekket behov som oppleves mangelfullt i forholdet (s. 142). Både Thuen og informantene peker på at det å møte hverandres behov er noe som er viktig i parforholdet. Videre snakker informantene om det å møte hverandres behov i forholdet:

Agnes: «Ja og har man problemer i parforholdet, så sier det seg selv, ikke sant? At man ikke blir møtt emosjonelt og heller ikke seksuelt.»

Sigrid: «Og hva er det igjen da?»

Agnes: «Hva er det igjen da, ikke sant»

Her kan det virke som om informantene knytter det å ha problemer i forholdet til at man ikke blir møtt emosjonelt eller seksuelt. De stiller spørsmål om hva som er igjen av forholdet om ikke disse behovene blir møtt. Det gir inntrykk av at informantene mener det er viktig å bli møtt både emosjonelt og seksuelt i et parforhold. Ved å gi uttrykk for at det ikke er mye igjen av forholdet om det emosjonelle og/eller seksuelle ikke blir tilfredsstillt, så gir det et bilde av hva som blir sett på som viktig i et forhold. Hvis vi tar et blikk bakover i historien, så var ekteskapet basert på økonomiske grunner og ikke romantiske følelser (Coontz, 2005). Det moderne forholdet står i kontrast til dette da det er den følelsesmessige forankringen som holder parforholdet sammen, og ikke de ytre omstendighetene (Giddens, 1992).

Det er ikke bare individuelle behov informantene snakker om, men også at parforholdet har egne behov. Vebjørn sier:

Det som jeg tenker når vi holder kurs, er at noe av det som er utrolig virksomt og som er veldig lite bevissthet rundt, er hvordan man må jobbe med å flytte fokuset sitt, da. Fra seg selv og sine egne behov og blåse liv i at faktisk parforholdet har menneskelige behov.

Her forteller Vebjørn om at det er nyttig for paret å jobbe ut fra at parforholdet har egne behov. Innen fagfeltet tilbyr familieterapeuter samlivskurs. Her ligger det en implisitt ide om

at det skal jobbes med forholdet og at man skal jobbe med å møte hverandres behov. Eller, som Vebjørn påpeker, jobbe med parforholdets behov. Enten kan paret dra på kurs eller til parterapi eller få hjelp til selvhjelp i form av ekspertuttalelser i media, bøker og podkaster. Det emosjonelle har på den måten blitt en varehandel (Illouz, 2019). Disse tilbudene kan tenkes er med på å forsterke en beskjed i samfunnet om at det er viktig å ta vare på det emosjonelle i forholdet, og at et godt og vellykket samliv er basert på kvaliteten av den følelsesmessige forankringen.

4.2.3 Jobbe med forholdet

Vi har, ifølge Illouz (2019), en kulturell modell som forteller oss at kjærlighet er noe som må jobbes med når utfordringer melder seg. Samtidig fremstilles den romantiske kjærligheten som en lidenskapelig kraft som man ikke har kontroll over (Øfsti, 2010, s. 72). Man skal på den ene siden kunne jobbe med forholdet, mens det på den andre siden har man følelser som ikke kan kontrolleres. Den store lidenskapelige kjærligheten kan sies å tilhøre både sider av den romantiske diskursen med målet om å finne den rette, og samtidig diskursen om det rene forhold med fokus på viktigheten av å følge følelsene sine og verdien av emosjonell forankring. Vi skal følge følelsene, men også jobbe med dem, slik at forholdet varer. Denne ambivalensen kan vi se i diskusjoner og debatter med parterapeuter i media. I 2021 kom det blant annet ut to bøker skrevet av Sissel Gran og Siri Erika Gullestad som omhandler denne ambivalensen. Bøkene tar blant annet opp at det er behov som kan oppleves motstridene i et forhold. Vi har på den ene siden behovet for trygghet og på den andres siden en lengsel etter begjær. Gran (2021) sier at søken etter spenning og begjær handler om det ukjente og noen ganger skremmende, noe som ikke alltid forenlig med trygghet. Hypotesen Gran (2021) legger frem blir derfor at det å jobbe med trygghet i forholdet når begjæret mangler ikke alltid vil være hjelpsomt. Denne ambivalensen trekkes frem i et av spørsmålene som stilles til informantene. June sier at hun har sett en debatt om temaet begjær med Sissel Gran, men at hun ikke kan si seg helt enig med hypotesen. Informantene snakker litt frem og tilbake om behovet for trygghet i forholdet og om begjæret. De sier at det kan jo være at spenningen forsvinner etter hvert om alt skal snakkes om hele tiden. Men på en annen side tror de at det hjelper å jobbe med kommunikasjonen og det emosjonelle, og at dette vil påvirke

begjær, erotikk og lidenskap i forholdet. Informantene fra begge intervjuene trekker flere ganger frem arbeidsmetaforen når de snakker om problemer i forholdet. Vilde sier:

Jeg tenker at det er forenlig, men jeg tenker at det kommer ikke av seg selv, altså det er noe som man må jobbe med, litt med å være bevisst.

Vilde sier at hun tror begjæret ikke er noe som kommer av seg selv, men at det må jobbes med i forholdet. Det kan være noe motsigende når vi ser på kjærlighet som en lidenskapelig kraft som ikke kan styres, samtidig skal det kunne gå an å jobbe denne følelsen frem igjen. Den lidenskapelige kraften som bare er der, kan ses i den romantiske diskursen. Det er kjærlighetens kraft som skal holde paret sammen. Det tydeliggjøres også i diskursen om det rene forholdet, der det er følelsene som skal holde paret sammen.

Informantene snakker også om hvordan det vil være med andre former for samliv, slikt som åpne forhold og polyamorøse forhold. De trekker frem arbeidsmetaforen her også. Kjersti sier:

Jeg tror det krever et godt stykke arbeid for å få det til, og mye snakking og samtaler, mye tillit, og at man har gått mange runder, også.

Når informantene snakker om andre former for samliv, så sier Kjersti at det vil kreve arbeid i form av samtaler. I dag krever par av hverandre at de skal jobbe med parforholdet, noe parterapeuten kan imøtekomme ved å hjelpe paret til å sette ord på følelser (Øfsti, 2010). Et av hovedverdiene til kjærlighetsarbeidet, slik jeg tolker det ut fra hva informantene sier, er at det skal være en åpen dialog mellom partnerne som skal gi innsikt i egne og den andres følelsesliv. Så for å kunne holde på de emosjonelle båndene, som forholdet baserer seg på, så fordrer det til arbeid med forholdet. En kan derfor si at ideen om å jobbe med forholdet vokser ut av diskursen om det rene forholdet.

Informantene snakker om hypotesen om at paret skal både føle en trygg tilknytning til hverandre og samtidig oppleve begjær og lidenskap i forholdet. Men informantene tror ikke det er slik at om begjæret mangler så vil det dermed føre til utroskap. Kjersti sier at det vil jo skje at man blir betatt av noen, men at det handler om å ta et valg. Hun sier:

Hvis du vil velge noe fremfor noe annet så må du på en måte stå i det for du vil jo møte noen du blir interessert i eller synes er attraktiv eller til og med begjære, men du må ha en sånn der indre klokke som sier nei, men det har jeg ikke lyst til å utsette de jeg er glad i, for det vil ikke bli akseptert.

Kjersti sier at det er viktig å ha en indre klokke som sier nei. Det kan tolkes som at hun mener at det er viktig å ha et moralsk kompass inni seg, og handle ut ifra dette. Hun normaliserer det å få følelser for andre selv om man allerede er i et forhold. Men det å skulle handle på det, og at det fører til utroskap er det man må stoppe, for det vil man ikke utsette de andre i familien for. Det kan tenkes at varighetsidealet kanskje er enda sterke når det er barn involvert.

Diskursen om evighetsidealet og at vi skal «bli sett» bygger opp til arbeidsmetaforen hvor det kreves jobbing med forholdet. Evighetsidealet ligger i både den romantiske diskursen og i det rene forholdet. Når det rene forholdet baserer seg på den følelsesmessige forankring så fordrer det at vi kontinuerlig jobber med forholdet. Denne jobben kan for eksempel inngå i parterapi eller samlivskurs, hvor paret jobber med kommunikasjonen slik at de også føler seg sett og forstått. Det er også en tanke om at parforholdet er en egen enhet som har egne behov, slik Vebjørn satte ord på, og at paret må jobbe for å holde på de varme følelsene for hverandre. Hvis forholdet går dårlig, vil det derfor være naturlig å tenke at problemene i forholdet handler om følelser og kommunikasjon, fordi det er dette som holder paret sammen. Da vil løsningen igjen være å jobbe med forholdet, som i denne sammenheng betyr å snakke sammen og møte hverandres behov sånn at paret føler seg sett av hverandre. Et par som kommer til terapi med utroskap som problematikk, vil også kunne være påvirket av samfunnets normer og rådende diskurser om samliv og samlivs praksis. Da kan paret ha en oppfatning av at utroskapen handler om at enten de ikke har sett hverandre godt nok, eller at de ikke har tatt vare på parforholdets behov, og at dette har resultert i utroskapshandlinger. Dette er diskurser vi finner igjen i det Thuen (2017) skriver om i ulike grunner til utroskap (s. 141-142). Thuen har gjennom sin posisjon som «samlivsekspert» en definisjonsmakt gjennom media, når han svarer innsendere i leserbrev i samlivsspalter i aviser. Det kan også tenkes at paret er påvirket av diskursen som sier at begjæret er størst, som jeg tolker betyr at følelsene er sterkest. Her kan Sissel Gran nevnes som en med

definisjonsmakt, som snakker om begjærets rolle i parforholdet i boken og i debatter som kan sees av alle. Dette kan legge føringer om at det riktige vil være å følge de sterkeste følelsene. Dette kan igjen skape en ambivalens hos paret. La oss si at den som har vært utro har sterke følelser for den hen har vært utro med. Skal den som har vært utro følge de sterkeste følelsene og da velge den andre? Det kan tenkes at det langvarige idealet står ekstra sterkt når det handler om familier med barn. Her er muligens en enda sterkere diskurs til stede, nemlig diskursen om at barns beste er det viktigste. Derfor blir det å skulle velge og bli hos familien sett på som det fornuftige og riktige valget. Denne ambivalensen kan det tenkes at mange par står i når de kommer til terapeuten. Da er det viktig for terapeuten og praktisere selvrefleksjon, for å unngå å virke reproduserende på allerede rådende diskurser som kan redusere parets handlingsrom istedenfor å bidra til å utvide muligheter for samlivspraksis i møte med par.

4.3 Biologiske forskjeller

Menn og kvinner kan bli ulikt fremstilt i media når det kommer til seksuell adferd og intimitet (Jamieson, 1998). Kvinner blir ofte fremstilt som den som ønsker forpliktelse, mens mannen fremstilles som en som har behov for sex (Jamieson, 1998, s. 7). Fra et evolusjonspsykologisk perspektiv så sier noen teorier at menn og kvinner reagerer ulikt på sjalusi, fordi det truer det livslange forholdet på ulike måter. En undersøkelse viser blant annet at menn reagerer sterkere på seksuelt utroskap, mens kvinner reagerer sterkest på emosjonelt utroskap (Bendixen et al. 2015). Ifølge Perel (2019) setter kvinner sine emosjonelle behov foran sine erotiske behov (s. 183), noe som forsterker en diskurs om at den emosjonelle nærheten er mer viktig for kvinnen enn for mannen. Illouz (2021) påpeker også ulikheter når hun sier at menn og kvinner har motstridene idealer om selvet (s. 206). For kvinner handler det om tilknytning, hvor den sosiale kompetansen kommer til uttrykk gjennom følelsesmessige utvekslinger. Mens for menn handler det om å beholde det autentiske selv og sin egen autonomi (Illouz, 2021, s. 206). Både forskningsresultatene, Perel og Illouz setter ord på ulikheter mellom menn og kvinner som kan gjenkjennes i diskurser som råder i kulturen. Enten det er biologiske ulikheter som er medfødt eller om det er tillært

gjennom kultur og miljø, er noe som stadig er oppe til diskusjon og som de lærdes fortsatt strides om.

4.3.1 Like eller ulike emosjonelle behov

Informantene reflekterer rundt hva utroskap handler om. De sier at det er en pakt som blir brutt, men at det ikke nødvendigvis må være fysisk kontakt for det blir definert som utroskap. Det kan også handle om en intim og emosjonell kontakt, som kan skje for eksempel over nettet. Vebjørn sier:

Det er ofte lettere å kunne gi en aksept for at «vi traff hverandre kanskje ikke på det seksuelle, men at du skal ha disse fortrolige samtale, over tid», det å skulle bygge opp en sånn emosjonell nærhet i tillegg, det er verre at det oppstår på en måte sånn tett følelsesbånd.

Vebjørn snakker om at det er verre når det bygges en emosjonell nærhet gjennom fortrolige samtaler over tid. Det sies derimot ikke noe om at det er kvinner som synes det er verre hvis mannen har utviklet en emosjonell nærhet, slik det fremkommer i forskningen (Bendixen et al., 2015, s. 215). Men selv om Vebjørn ikke sier at dette gjelder kvinner, så setter han likevel ord på en diskurs som eksisterer i samfunnet. Den emosjonelle kontakten og intimiteten blir sett på som spesielt viktig i parforholdet, og at dette skjer gjennom samtaler (Giddens, 1992; Thagaard, 2005; Øfsti, 2010). Muligens har Vebjørn opplevd at også mannen synes det er verre om partneren har utviklet et nært emosjonelt bånd til en annen. Selv om forskningen sier at kvinner synes det er verre, så kan erfaringene fra familievernkontoret vise seg å være mer kjønnsnøytral. Det kan også vise til diskursen om det rene forhold, der den følelsesmessige kontakten er det som holder paret sammen (Giddens, 1992, s. 58). Gjennom studiens første funn, «troskapsdiskursen», kom det frem at informantenes inntrykk er at det å holde noe skjult for hverandre er vondere enn det som har skjedd fysisk. Ideen om at vi ikke skal ha noen hemmeligheter for hverandre og at ærlighet er en viktig verdi i parforhold, gjør at nettopp hemmeligheten er det som kjennes som det største sviket mot parforholdet. Ifølge Øfsti (2010) blir den psykologiske nærheten sett på som en viktig kvalitet i forholdet (s. 27). Det kan forklare noe om hvorfor løgnen kan oppleves som det mest truende. Det truer

de fortrolige samtalene som igjen truer den emosjonelle nærheten som blir sett på som så viktig.

Kjersti trekker frem hva hun har hørt fra forskningen, og forteller at det å kjøpe seksuelle tjenester viser seg å ikke bare handle om det seksuelle, men at det også handler om å bli sett og lyttet til. Videre sier hun at hun kan kjenne igjen akkurat dette fra TV-serier hun har sett. Det kan dermed se ut til at TV-serier og media fremstiller det samme som forskningen viser, som er at de seksuelle tjenester ikke trenger å bare handle om det seksuelle behovet, men også om den emosjonelle nærheten. Nå spesifiserer heller ikke Kjersti om hun snakker om menn eller kvinner i dette eksemplet. Det gir inntrykk av at de er kjønnsnøytrale på familievernkontoret og ikke tillegger menn og kvinner stereotyper som vi oftere kan se i offentligheten eller media (Jamieson, 1998, s. 7). Det kan tyde på at det Kjersti sikter til er at det ikke bare handler om det seksuelle og fysiske for menn, men at også de kan ønske den emosjonelle nærheten. Dette kan ha en sammenheng med at kjønn får tildelt roller og måter som er innenfor normen og være på (Jamieson, 1998, s. 110).

I pilotintervjuet trekker informantene frem ulike eksempler rundt utroskap. I disse eksemplene er mannen tildelt rollen som den utro parten oftere enn kvinnen. Dette kan være en tilfeldighet eller det kan være en påvirkning av diskurser om ulikheter mellom kvinner og menn. I pilotintervjuet understreker informantene at det også kan være kvinner som er utro. Men som de sier, så blir den utro kvinnen forstått på en annen måte:

Vilde: «Jeg tror også at det er veldig mange damer som er utro, eller det vet jeg jo at det er, og det blir liksom beskrevet på en annen måte. Når deres grunner blir lagt fram så kan jeg ofte erfare at det blir litt mer sånn " ja, det forstår vi " og " det må ha vært vanskelig for deg ", " det er ikke rart "»

Kaja: «At de klarer å begrunne det mer.»

Vilde: «Og nesten at " det fortjener du ", og hvis man i et par da avdekker at mannen har vært utro, så blir det at " hun er bedratt ", han har gjort ...»

Kaja: «... store stygge ting»

Vilde og Kaja sier at det er lettere å gi empati til kvinnen som er utro, enn til mannen. Dette kan fortelle noe om hvordan vi som kultur og samfunn ser på utroskap og kjønn. I undersøkelser vises det et høyere tall av menn enn kvinner som svarer at de har vært utro (Frisch et al., 2019; Magnus et al., 2003; Holmen et al., 2007; Kinsey et al., 1948; Kinsey et al., 1953). Det kan gi et bilde av at menn er mer utro enn kvinner. Forskning viser også at kvinner synes det er verre om partneren knytter seg emosjonelt til en annen (Bendixen et al., 2015, s. 215). Dette kan gi et inntrykk av at kvinner setter den emosjonelle intimiteten som viktigere enn den fysiske, som igjen gir inntrykk av at kvinner er mer opptatt av å snakke om og forstå følelser enn menn.

4.3.2 Kvinnen er overlesset og mannen savner og bli begjært

June påpeker at gruppen klienter som kommer til dem på familievernkontoret er i hovedsak i småbarnsfasen. Dette er noe som vil påvirke deres syn på hvilke ulikheter som eventuelt kan vise seg. Hvis familievernkontoret i større grad tok imot par over 50 år, så ville kanskje funnene vise noe annet. June setter ord på noe av dette, samtidig som hun også sier noe om rollene i parforholdet:

Det som er gruppen vi har her er jo ofte de som har litt sånn små barn, barnehage, starten av skolealder. Jeg synes jeg har de mennene som sier de savner å bli begjært og kvinnen er liksom litt sånn overlessa, av ting hun skal gjøre, som sier liksom «nei jeg klarer ikke tenke på den en gang».

Flere av informantene sier de har inntrykk av at det er flere som drukner litt i hus og hjem, og at de seksuelle behovene kommer i annen rekke. Kjersti sier:

Jeg tror det er litt sånn begge deler for mange. Jeg har også hatt folk som er utro når kvinnen er gravid eller er i småbarnsfasen, hvor det er mangel på emosjonell oppmerksomhet, begjær og omtanke og alt da blir borte i en periode og nesten sjalu på babyen og da velge og rømme litt fra det, og flykte inn i en annen verden. Det har jeg også hatt eksempler på. At det har blitt et hemmelig rom på nett først, og så har det blitt avtalt møter og så blitt utroskap så pang så har du blitt ferska.

Kjersti sier ikke at det er menn som har vært utro når kvinnen har vært gravid, men bruker betegnelsen «folk» som gir et mer nøytralt bilde.

I pilotintervjuet snakker de om det at de har hørt noen opprette profil på Tinder selv om de har kjæreste, og at kjæresten ikke vet det. De undrer seg over hva det egentlig handler om, og Vilde sier:

Jeg har alltid tenkt at det har vært sånn at, ofte har det vært med menn, at dem trenger å styrke ego sitt. Og blir liksom styrka av å bli bekreftet av at man fortsatt er fin og at man fortsatt duger og er maskulin og er liksom «mann», da. Og at de kanskje ikke får det hjemme med småbarn.

Her sier Vilde at hun har inntrykket av at det kan være slik at mannen trenger å styrke egoet sitt. Hvis mannen ikke får det hjemme, så går han ut eller skaffer seg en profil på Tinder, og at dette skjer gjerne mens paret er i småbarnsfasen. Her vises det tydeligere de diskursene som synes å råde mer ute i kulturen og hvordan kjønnsulikheter bli fremstilt i media. Mannen er den utro som trenger å styrke sitt ego, mens kvinnen sitter hjemme med de små barna.

Sigrid på familievernkontoret sier hun har hørt ganske ofte at menn sier de savner å føle seg begjært og attraktiv:

Kanskje særlig menn, hører jeg ofte fra. At de savner veldig å kjenne seg begjært. De sier det rett ut. Jeg synes ikke det er så ofte at man gjør det med overlegg, at nå skal jeg jammen finne meg noen liksom, men det bare skjer, fordi du er litt mørk rett og slett.

Agnes sier seg enig og at hun også har dette inntrykket. Det er mannen som savner å bli begjært og kvinnen som føler seg overlesset. På en side kan en spørre hva dette handler om. Er det slik at kvinnen burde føle seg mindre overlesset slik at mannen føler seg mer begjært? Eller handler det om at mannen må gjøre mer hjemme? Eller kan det handle mer om strukturer rundt familien og om hvordan samfunnet er nå. Kjernefamilien står fortsatt sterkt. Det er ikke like vanlig å bo flere familier sammen eller med storfamilien slik det var før da

folk giftet seg ut fra andre mere praktiske årsaker (Coontz, 2005, s. 6). Par som kommer til terapi kan for eksempel ha ideen om at de må ha en emosjonell nærhet hvis ikke er parforholdet dårlig, eller at de må jobbe hardere med «å møte hverandres behov». Da kan det være nyttig for en terapeut å hjelpe med å dekonstruere slike ideer, slik at paret vil kunne slippe enda mer press på seg. Det vil også kanskje kunne føre til at de får mer ro i utfordrende tider, slikt som småbarnsfasen. Det tar vekk noe av presset på individet og paret og plasserer noe av grunnen på situasjonen.

4.3.3 Sexdrivdiskursen

Tall fra flere undersøkelser viser at menn er mer utro enn kvinner (Frisch et al., 2019; Magnus et al., 2003; Holmen et al., 2007; Kinsey et al., 1948; Kinsey et al., 1953). Når forskningsdata blir publisert i media så er det med på å produsere diskurser i kulturen (Foucault, 1999a, Holmgren, 2008). For eksempel kan undersøkelser som viser at menn oftere er utro være med på å lage et bilde av at mannen har et større behov for sex enn kvinner, og at dette for eksempel leder til mer utroskap hos menn. Dette kan være med på å skape diskurser som «menn er oftere utro» og «menn har sterkere sexdriv» (Jamieson, 1998, s. 7). Forskning viser også at tallene mellom kvinner og menn jevner seg mer ut i nyere tid (Kinsey et al., 1948; Kinsey et al., 1953; Janssen et al., 2011). Det kan ha en sammenheng med at kvinner er mer ute i arbeid nå enn for noen tiår tilbake. Vi skal ikke lenger tilbake enn til 1950- og 60-tallet, hvor mange kvinner var husmor, altså hjemme og passet barn og stelte med hjemmet, mens mannen arbeidet ute (Syltevik, 2005, s. 47; Øfsti, 2010). På den tiden var det altså i større grad en trussel mot kvinnens økonomiske og sosiale trygghet å gjøre noe som kunne utgjøre en risiko for ekteskapet. Det kan med andre ord være at det er situasjonen det kommer an på når menn og kvinner har blitt spurt i undersøkelser om utroskap. Det kan også være slik at menn og kvinner svarer ulikt på samme type spørsmål i undersøkelser, fordi de legger ulike forklaringer til grunn slik at nyanser uteblir fra undersøkelsene (Conley & Klein, 2022).

Situasjoner og livsfaser er noe informantene snakker om i intervjuet. Mange av parene som kommer til familievernkontoret er småbarnsforeldre. De er i en livsfase der det er mye fokus på barn og hjem, og mindre tid og overskudd til erotikk og begjær. Informantene sier de hører ofte at parene sier de drukner i hus og barn og at de ikke orker å engang tenke på det seksuelle. Kjersti sier hun lurer på når de egentlig har tid til å være utro og hvor det skjer. I praten seg imellom sier informantene at det er nok ofte i jobben det skjer, og spesielt i de jobbene der det er mye reising. Informantene snakker videre om ulike seksuelle behov hos par. De forteller at de har hatt besøk fra en fra organisasjonen Poly Norge. De hadde bragt opp et spørsmål rundt et dilemma de kunne treffe på, og June forteller:

For det tenkte jeg på, det de snakket om når PolyNorge var her. Når sexlivet til en av partene er veldig «av» i et parforhold, og at den andre også blir pålagt den her avstanden fra sex. Hvis en part har det, hva betyr det for den parten som kanskje fortsatt har et seksuelt driv?

Det June peker på her er et dilemma som kan oppstå i parforhold, sier hun. Når den ene har en sterkere driv etter sex enn den andre. Når June sier «seksuelt driv» så kan det tenkes at hun mener at den ene parten har et generelt sterkere driv eller mer behov enn det den andre har. Men det kan også være snakk om «lyst», og at den ene har mer lyst enn den andre i perioder, og at det kan være mere tilfeldig at paret ikke alltid er helt samkjørte. Det vil kanskje være en ide å skille mellom begrepene «lyst», «driv» og «behov», fordi de kan gi ulike inntrykk av hva det egentlig betyr. Det er oftere menn som blir plassert i «sexdrivdiskursen-diskursen» (Jamieson, 1998, s. 7; Øfsti, 2008a). Men June posisjonerer seg ikke i en kjønnsdiskurs, men snakker ut fra et mer nøytralt sted når hun snakker om «seksuelt driv». Informantene snakker videre om sexlyst, og Agnes forteller at hun har hørt på en podkast hvor familieterapeuter fra et familievernkontor snakker om sexlyst i den ene episoden. Agnes forteller:

De snakket om sex, begjær og lyst, og at en del har jo sånn, hva heter det, latent lyst. Det at noen, spesielt kvinner, kan innbille seg det at man egentlig ikke har behov for sex. For man har en lyst som krever mer, og den lysten må bli vekket. Så legger man det helt dødt fordi man ikke har tid til det, så kan man gå og innbille seg selv at man ikke har et behov for sex heller, selv om man egentlig kunne hatt det da.

Vebjørn svarer Agnes med å si:

Også ligger det jo kanskje sånn håpløshetsevaluering av den andre parten også da, fordi det er ikke vits, på en måte, å ta vare på den latente lysten. Det blir jo liksom bare å ha noe på den der hurtiggreia og på mannens premisser.

Agnes forteller her at hun har hørt av andre fagfolk i media at spesielt kvinner kan innbille seg at de ikke har seksuell lyst, og at de kaller dette «latent lyst». Den latente lysten er ikke en egenskap som tilegnes kvinner, men det blir forklart ut fra at det er situasjonen det handler om, og ikke at kvinner generelt har mindre lyst. Det Agnes hører på podkasten samsvarer med det informantene sier. Det handler ikke om at kvinner og menn nødvendigvis har ulike behov for sex, men at det kommer an på situasjonen de er i og hvordan de håndterer den. Måten informantene snakker på kan sies å være ut fra et sosialkonstruksjonistisk perspektiv, der det ikke blir tillagt personer en dårlig egenskap, eller at problemet blir plassert hos personen, men at det er situasjonen (Gergen, 2010, s. 16). I samlivsspalten til Frode Thuen i A-magasinet fremmes et annet ståsted når enn innsender forteller om problemer i sexlivet. Innsenderen lurer på om kjæresten hans kan være seksuelt hemmet på grunn av oppveksten, og Thuen (2020) svarer at det kan handle om ulike ting, blant annet at kvinner har et mindre seksuelt driv enn menn. Dette kan gi en oppfatning av at menn og kvinner er ulike, som igjen kan gi konsekvenser for hvordan terapeuter snakker med par som har opplevd utroskap. Legger vi for eksempel sammen de to diskursene «kjærlighetsarbeid» og «sexdrivdiskursen», så gir det færre handlingsmuligheter. For eksempel kan løsningen på et slikt problem være at paret må jobbe med forholdet, og den ene parten som har mindre «driv» må jobbe med å møte den andres behov slik at begge blir tilfredse. For en travel småbarnsfamilie så vil jeg tro at en slik problemløsning kunne skape enda mer press på en allerede hektisk hverdag. Det kan også tenkes at det legger skylden på den personen som hadde mindre lyst, fordi hen ikke stilte opp og møtte den andres behov eller jobbet nok med å skulle få det til. Det kan være med på å legitimere utroskap, fordi en begrunnelse er at menn har sterkere sexdriv, og når deres behov ikke blir møtt hjemme, så går de ut og finner det andre steder. Men om det faktisk er slik at menn har sterkere driv enn kvinner er usikkert. Det kan også være at det handler om situasjonen, og at mange kvinner tar mye av ansvaret hjemme når barna er små og derfor er slitne og ikke har

overskudd. Eller det kan handle om de kjønnsroller som er skapt av kulturen, som forteller hvordan menn og kvinner skal handle og være på (Jamieson, 1998, s. 5).

Dette funnet, biologiske forskjeller, viser på hvilke måter ulikheter mellom kjønn kommer til syne i intervjuene. Informantene på familievernkontoret ordlegger seg nøytralt rundt diskurser om menn og kvinner som kan sees tydeligere i media og offentligheten. Diskursen om at menn er mer utro eller har større sexdriv, er ikke diskurser informantene posisjonerer seg i. Likevel kommer det frem noen ulikheter andre steder når de for eksempel snakker om gruppen som er representert på familievernkontoret. Det er småbarnsforeldre hvor kvinnen er overlesset og mannen savner å bli begjært. Dette gir et bilde på hva informantene møter i hverdagen sin. Jeg får derfor inntrykk av at informantene er bevisst diskurser som kan virke stereotype, og at de ikke er med på å reprodusere disse diskursene i møte med sine klienter. Når de tar i bruk sin egen kunnskap og erfaring, så snakker de ut fra erfaringene de gjør seg på familievernkontoret. Dette er interessant i forhold til det som kommer frem i pilotintervjuet. De to informantene jobber ikke direkte med par som opplever utroskap, selv om de noen ganger kan få denne problematikken, så er det hovedsakelig barn de er rettet mot. I intervjuet deres kan vi se at de tar i bruk flere eksempler fra det de har hørt og sett utenfor arbeidsplassen, og som derfor kan tenkes er mer likt det de fleste i vårt samfunn tenker rundt utroskap. Det kommer tydeligere frem kjønnsforskjeller når de snakker om mannen som vil styrke egoet sitt og at det er lettere å gi empati til kvinnen som er utro. Dette tolker jeg er en direkte speiling av samtiden hvor seksuelle behov og drifter mellom kvinner og menn fremstilles ulikt.

5 Oppsummering og veien videre

Det er flere rådende diskurser som kjemper om plass i kjærlighet og samliv. Vi har den romantiske diskursen hvor monogamiets forrang og evighetsidealet står støtt og viser seg gjennom verdier som trofasthet og ærlighet. I det rene forhold har parforholdet fått klippe over strengene fra den tidligere ekteskapslenkene hvor praktiske grunner som reproduksjon og økonomi ble lagt til grunn for ekteskapspakten. Når vi ikke lenger trenger å være gift eller ha en partner for å få barn, blir forholdet det Giddens (1992) kaller «rent», det blir rensket av tidligere lenker. Vi er frie til å velge og vi kan velge ut fra hva vi selv føler. Derfor blir selvivaretagelse, selvstendighet og individualisme det rene forholdets mantra, hvor forholdet blir basert på følelser, og helst de veldig sterke kraftfulle og lidenskapelige følelsene. Men selv om det rene forholdet har vokst frem, så er fortsatt monogamiets forrang med oss videre. Trofasthet og langvarig forhold er det de fleste ønsker seg, sier informantene på familievernkontoret. Men siden vi også har diskursen om det rene forhold, der det er de gode følelsene som skal holde paret sammen, blir det følelsene som skal repareres og jobbes med. Det kan godt tenkes at den utro parten som kommer med sin partner på familiekontoret sliter mellom disse diskursene. På den ene siden er det et ønske om å følge følelsene og den nye forelskelsen, mens på den andre siden er det romantiske diskurser og idealet om langvarighet og monogami som er et sterkt ideal. Ikke minst familieverdiene, og at diskursen om «barnets beste» veier tungt. Handlingsrommet som snakkes frem ut fra monogamiets forrang vil kunne gi den utro personen to valg, enten velge familien eller den nye kjærligheten. Diskursene kjemper om hverandre, og det skaper ambivalens i parforholdet. Skal vi følge hjertet eller fornuften, trygghet eller spenning. Familieterapeuter står selv i disse diskursene, og det vil komme til uttrykk i språket og de verdiene som formidles. Er det trofasthet og ærlighet som veier tyngst, eller er det selvivaretagelsen av egne følelser? Par som kommer i terapi, utroskap eller ikke, kan oppleve ambivalens og søker derfor ekspertråd og veiledning. Det trenger ikke være feil å jobbe med kommunikasjon og følelser, men det kan også tenkes at det og formidle denne ambivalensen i diskursene vil være nyttig. Da vil det å stå stødig som terapeut med et overblikk over den diskurskampen paret kjemper i, ofte i blinde, kunne hjelpe med å løfte samtalen opp slik at nye handlingsrom kan åpnes sammen.

5.1 Implikasjoner for praksis

Diskurser handler om språket vi bruker og hvordan dette påvirker våre handlinger. Vi er påvirket av de diskursene som råder i kulturen vi er en del av, derfor blir det viktig å oppdatere oss på hvilke diskurser som gjelder i samfunnet. Siden vi terapeuter også lever under rådende diskurser, er det viktig å være bevisst ulike diskurser som legger føringer for hvordan vi tenker om og praktiserer samliv og kjærlighet. Terapeuter er i en posisjon hvor vi er privilegerte nok til å endre og utvide handlingsrom og endre diskursiv påvirkning som ikke er nyttig. Spørsmålet er om vi forsterker de diskursene som allerede er, eller om vi utvider dem. Nå trenger ikke diskurser være noe som er feil eller negativt i seg selv. Det kan være nyttige og positive diskurser også, men det at terapeutene er bevisst, og at de er oppmerksomme på hvordan det kommer til uttrykk gjennom språket, vil være med på å åpne for nye handlingsrom og muligheter. For eksempel kan det for noen være en befrielse å få vite at du ikke må leve i et monogamt forhold, og at det går an å leve på andre måter, mens for andre kan det skape mer usikkerhet og føre til utrygghet. Det å være bevisst egne diskurser om fenomenet utroskap og hvordan det påvirker i møte med klienter, vil jeg tro kan hjelpe klientene enda bedre.

5.2 Implikasjoner for videre forskning

Diskurser generelt er kulturell kunnskap som er viktig å forske på. Kulturell kunnskap er noe som alltid er i endring, og det vi tenker rundt forhold og utroskap nå, kan være annerledes om ti år. Vi blir derfor aldri ferdig med å forske på det. Denne studien er et lite tilskudd av den kulturelle kunnskapen som viser seg gjennom språket til informantene. Utroskap er et fenomen som er relevant for familieterapeuter fordi det er et tema som kommer opp i samtaler med klienter. Men det er ikke bare diskursene familieterapeutene er påvirket av som er relevant, men også hvordan samfunnet for øvrig tenker rundt fenomenet. Det er viktig med ulike type stemmer og ulike nyanser, og dette kan være viktig kunnskap for familieterapeuter. Det kan derfor være interessant med studier som ser på diskurser rundt utroskap mellom for eksempel generasjoner, kjønn eller kultur. Det å forske på ulike type grupper som for eksempel generasjoner, og hvilke måte det spiller inn på synet på utroskap,

kan være viktig kunnskap for familierapeuter. Det kan også være nyttig for familierapeuter å være bevisst disse forskjellene i møte med klienter, for eksempel i møte med en annen kulturell bakgrunn.

5.3 Avsluttende kommentar

Funnene i denne studien er med på å tydeliggjøre hvordan vi alle er påvirket av diskursene rundt oss. De romantiske diskursene, og diskursene fra det rene forhold er to diskurser om samliv som kjemper om hverandre. På den ene siden har vi den romantiske diskursen, hvor troskap, monogami og tosomhet er verdier som snakkes frem, og det langvarige idealet vises gjennom symbolske ritualer som giftemål. Drømmen om å være den ene spesielle for den andre resten av livet står som et sterkt ideal, og dermed kan utroskap bli et kraftig slag mot den romantiske diskursen. På den andre siden har vi diskursen om det rene forhold. Her er ikke nødvendigvis det langvarige idealet like sterkt. Vi holder sammen med partneren så lenge vi føler den emosjonelle forankringen, og vi er sammen så lenge det kjennes riktig. Disse to diskursene skaper en ambivalens, og kan lage utfordringer paret selv ikke er bevisste. Mange er opptatt av å leve opp til idealer som snakkes frem, spesielt hvis det kommer fra såkalte eksperter i media. Da vil det være fint om terapeuter er med på å påpeke og synliggjøre dem for klientene slik at det ikke er med på å forsterke et press på at «sånn må det være», men heller være et motstykke som løfter mer opp spørsmålet «hvordan er det du vil leve?». Dette er kanskje noe vi ser på som en selvfølgelighet innenfor vårt fagfelt, men jeg tror likevel vi aldri må slutte minne oss selv på hvilken definisjonsmakt vi sitter med. Er terapeutene med på de samme diskursene, kan det være reproduserende på en måte som ikke alltid er nyttig for alle. Det trenger ikke være rette eller gale diskurser, men det å vite om alternativer kan virke befriende. Diskurser viser hvilke verdier vi ønsker å leve etter, og for noen kan den ene passe bedre enn det andre.

Litteraturliste

- Almås, E. (2020, 14. april). Kinsey-rapportene. I *Store norske leksikon*. Hentet 2. februar 2022 fra <https://sml.snl.no/Kinsey-rapportene>
- Atkins, D. C., Baucomb, D. H. & Jacobson, N. S. (2001). Understanding infidelity: Correlates in a National Random Sample. *Journal of Family Psychology*, 15(4), 735-749.
DOI:10.1037//0893-3200.15.4.735
- Bendixen, M., Kennair, L. E. O. & Buss, D. M. (2015). Jealousy: Evidence of strong sex differences using both forced choice and continuous measure paradigms. *Personality and Individual Differences*, 86, 212-216. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2015.05.035>
- Benestad, E. E. P (2021, 27. april). Polyseksualitet. I *Store norske leksikon*. Hentet 23. juni 2022 fra <https://sml.snl.no/Polyseksualitet>
- Brinkmann, S. & Kvaale, S. (2019). *Det kvalitative forskningsintervju*. Gyldendal Norsk Forlag.
- Bufdir (u.å). Borgerlig vigselformular. Hentet 5 mars 2022 fra https://www.bufdir.no/Ekteskap_og_skilsmisse/Borgerlig_vigsel/Borgerlig_vigselsformular_pa_flere_sprak/
- Capra, F. & Luisi, P.L. (2016). *Liv System Helhed*. Mindspace.
- Christoffersen, L., Johannssen, A. & Tufte, P.A. (2016) *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. (5.utg.). Abstrakt Forlag.
- Conley, T. D. & Klein, V. (2022). Women Get Worse Sex: A Confound in the Explanation of Gender Differences in Sexuality. *Perspectives on Psychological Science*, 17(4). 960–978. <https://doi.org/10.1177/17456916211041598>
- Coontz, S. (2005). *Marriage, a History, How Love Conquered Marriage*. Penguin Group.
- Ekteskapsloven. (1991, 1 juni 2021). Lov om ekteskap (ekteskapsloven). (LOV-1991-07-04-47). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1991-07-04-47>
- Familievernkantorloven. (1997, 31 mars 2022). *Lov om familievernkantorer*. (LOV-1997-06-19-62). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1997-06-19-62>

- Fife, S. T., Weeks, G. R. & Gambescia, N. (2008). Treating Infidelity: An Integrative Approach. *The Family Journal*, 16(4), 316-323. <https://doi.org/10.1177/1066480708323205>
- Foucault, M. (1999a). *Diskursenes orden*. Spartacus forlag AS.
- Foucault, M. (1999b). *Seksualitetens historie 1. Viljen til viten*. New York: Penguin.
- Frisch, M., Moseholm, E., Andersson, M., Andresen J. B. & Graugaard, C. (2019, 28. oktober). Sex i Danmark. Nøgletal fra Projekt Sexus 2017-2018. *Statens serum institutt*. Hentet 10 november 2021 fra https://files.projektsexus.dk/2019-10-26_sexus-rapport_2017-2018.pdf?la=da
- Gergen, K. J. (2010). *En invitation til sosial konstruksjon* (2 utg.). Mindspace.
- Giddens, A. (1992). *The Transformation of Intimacy, sexuality, love & eroticism in modern societies*. Polity Press.
- Gran, S. (2021). *Men størst av alt er begjæret. Kjøttets higen i liv og litteratur*. Ascheoug & Co.
- Gullestad, E., S. (2021). *Å begjære den du elsker. Om lengselen etter spenning og behovet for trygghet*. J. M. Stenersens forlag AS.
- Halkier, B. (2010). *Fokusgrupper*. Gyldendal Norsk forlag.
- Holmgren, A. (2008). *Terapi fortellinger. Narrativ terapi i praksis*. Dansk psykologisk forlag.
- Hårtveit, H. & Jensen, P. (2004). *Familien - pluss én* (2. utg.). Universitetsforlaget.
- Illouz, E. (2021). *The end of love. A sociology of negative relations*. Oxford University Press.
- Jamieson, L. (1998). *Intimacy. Personal Relationships in Modern Societies*. Polity Press.
- Janssen, E., Mark, K., P. & Milhausen, R., R. (2011). Infidelity in Heterosexual Couples: Demographic, Interpersonal and Personality-Related Predictors of Extradysadic Sex. *Archives of Sexual Behavior*, 40(5), 971-982. <https://doi.org/10.1007/s10508-011-9771-z>
- Jensen, P. (2016). *Ansikt til ansikt: kommunikasjons- og familieperspektiv i helse- og sosialarbeid* (2. utg.). Gyldendal akademisk.

- Jensen, P. & Ulleberg, I. (2011). *Mellom ordene: kommunikasjon i profesjonell praksis*. Gyldendal akademisk.
- Joachimsen, K. & Stordalen, T. (2021, 29. juni). De ti bud. I *Store Norske leksikon*. Hentet 12 januar 2022 fra https://snl.no/De_ti_bud
- Johnsen, A. & Torsteinsson, V.W. (2012). *Lærebok i familieterapi*. Universitetsforlaget.
- Johnson, S. (2008). *Hold me tight*. Little Brown and Company, Hachette Book Group USA.
- Jørgensen, M, W. & Phillips, L. (1999). *Diskursanalyse som teori og metode*. Roskilde universitetsforlag.
- Kessel, D. E., Moon, J.H. & Atkins, D.C. (2007). Research on couple therapy for infidelity: What do we know about helping couples when there has been an affair? I Peluso, P., R. (Red.), *Infidelity: A practitioner's guide to working with couples in crises* (s. 55-69). New York: Routledge. <https://web-s-ebsochost-com.ezproxy.vid.no/ehost/detail/detail?vid=0&sid=f9118563-45b2-4076-ad44-d3a5dfd835c8%40redis&bdata=JnNpdGU9ZWZWhvc3QtbGl2ZQ%3d%3d#AN=194419&d b=e000xww>
- Kinsey, A.C., Pomeroy, W.B. & Martin, C.E. (1948). Sexual Behavior in the Human Male. *Am J Public Health*, 2003 Jun;93(6), 894-8. Hentet 20 oktober 2021 fra <https://ajph.aphapublications.org/doi/epub/10.2105/AJPH.93.6.894>
- Kinsey, A.C., Pomeroy, W.B., Martin, C.E. & Gebhard (1953). Sexual Behavior in the Human Female. *Quarterly Journal of Experimental Physiology and Cognate Medical Sciences*. Hentet 20 oktober 2021 fra <https://doi.org/10.1113/expphysiol.1954.sp001049>
- Klesse, C. (2006). Polyamory and its 'Others': Contesting the Terms of Non-Monogamy. *SAGE Journals*, 9(5), 565–583. <https://doi.org/10.1177/1363460706069986>
- Krogh, T. (2014). *Hermeneutikk: Om å forstå og fortolke* (2. utg.). Gyldendal akademisk.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju* (3. utg.). Gyldendal akademisk.
- Lock, A. & Strong, T. (2010). *Sosialkonstruksjonisme, teorier og tradisjoner*. Fagbokforlaget.

- Malterud, K. (2012). *Fokusgrupper som forskningsmetode for medisin og helsefag*. Universitetsforlaget AS.
- Norgeshistorie.no. (2020, 12 mars). Lover om utenomekteskapelig sex. Hentet 10 april 2022 fra <https://www.norgeshistorie.no/kilder/enevelde/K1219-Lover-om-utenomekteskapelig-sex.html>
- Pedersen, F. H. (2021). Åpenhetspredikantene. *Samtiden*, 2021(3), 14-28.
- Perel, E. (2019). *The State of affairs. Rethinking infidelity*. Harper Collins.
- PolyNorge (u.å). Velkommen til PolyNorge. Hentet 6 juni 2022 fra <https://info.polynorge.no/forside>
- Scheinkman, M. (2005). Beyond the Trauma of Betrayal: Reconsidering Affairs in Couples Therapy. *Family Process*. 44(2), 227-44. DOI:10.1111/j.1545-5300.2005.00056.x
- Sheehan, J. (2009). Å nedtone betydningen av paret som ide når det gjelder intime relasjoner mellom voksne: implikasjoner for familierapiens teori og praksis. *Fokus på familien*, 37(2), 99-113. <https://doi-org.ezproxy.vid.no/10.18261/ISSN0807-7487-2009-02-02>
- St. meld. Nr. 29 (2002-2003). *Familiemeldingen: Forpliktende samliv og foreldreskap*. Barne- og familiedepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-29-2002-2003-/id471301/?ch=1>
- Syltevik, L. J. (2005). Fra trygg havn til vaklende felleskap? Sosiologiske perspektiver på dagens familier og parforhold. I Hårtveit, H. (Red.), *Perspektiver på parforhold* (s. 41-56). Universitetsforlaget.
- Thagaard, T. (2005). *Følelser og fornuft. Kjærlighetens sosiologi*. Abstrakt forlag.
- Thagaard, T. (2018). *Systematikk og innlevelse: en innføring i kvalitativ metode* (5. utg.). Fagbokforlaget.
- Thuen, F. (2020, 11 mars). Er det de strenge foreldrenes skyld at er hemmet seksuelt? *Aftenposten, A-magasinet*. Hentet 3 mars 2021 fra <https://www.aftenposten.no/amagasinet/i/MRbRI0/frode-thuen-er-det-de-strenge-foreldrenes-skyld-at-hun-er-hemmet-seksuelt>

- Thuen, F. (2017). Parterapi ved utroskap. I Ness, O. (Red.), *Håndbok i parterapi*. (1 utg. s. 139-153). Fagbokforlaget.
- Thomassen, M. (2006). *Vitenskap, kunnskap og praksis. Innføring i vitenskapsfilosofi for helse- og sosialfag*. Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Tjernshaugen, A. (2018, 20. februar). Monogami. I *Store norske leksikon*. Hentet 29 august 2022 fra <https://snl.no/monogami>
- Torsteinsson, V. W. (2017). Familieterapiens historie. I Lorås, L. & Ness, O. (Red.), *Håndbok i familieterapi*. (1 utg., s. 25-38). Fagbokforlaget.
- Træen, B., Holmen, K. T. & Stigum, H. (2007). Extradyadic sexual relationships in Norway. *Archives of Sexual Behavior*, 36(1), 55–65. <https://doi.org/10.1007/s10508-006-9080-0>
- Træen, B., Stigum, H. & Magnus, P. (2003). *Rapport fra seksualvaneundersøkelsene i 1987, 1992, 1997 og 2002*. Oslo: Statens Institutt for Folkehelse/Nasjonalt folkehelseinstitutt.
<https://www.fhi.no/globalassets/dokumenterfiler/rapporter/2009-og-eldre/rapport-fra-seksualvaneundersokelsene-i-1987-1992-1997-og-2002-pdf.pdf>
- Øfsti, A. K. S. (2008a). *Some call it love. Exploring Norwegian Systemic Couple Therapists' Discourses of love, Intimacy and Sexuality*. Doctoral of systemic Psychotherapy, University of East London. Tavistock Clinic.
- Øfsti, A. K. S. (2008b). Om å ta den romantiske diskursen for gitt: Et essay om diskursiv terapi. *Fokus på Familien*, 36(4), 362-374. <https://doi.org/10.18261/ISSN0807-7487-2008-04-11>
- Øfsti, A. K. S. (2010). *Parterapi: Kjærlighet, intimitet og samliv i en brytningstid*. Universitetsforlaget.
- Øfsti, A. K. S. (2017). Diskursive perspektiver i parterapi. I Ness, O. (Red.), *Håndbok i parterapi*. (1 utg., s. 299-310). Fagbokforlaget.
- Ølgaard, B. (2004). *Kommunikasjon og økomentale systemer. En introduksjon til Gregory Batesons forfatterskap*. Akademisk Forlag.

Willig, C. (2013). *Introducing qualitative research in psychology*. Open University Press.

Wæhle, E. (2021, 30. januar). Polygam. I *Store norske leksikon*. Hentet 29. august 2022 fra <https://snl.no/polygami>

Vedlegg

Vedlegg 1: Forespørsel om bistand til rekruttering av informanter

Elisabeth Folland

Vestbrynet 5

1519 Moss

Dato

Forespørsel om bistand til rekruttering av informanter til master studie

Mitt navn er Elisabeth Folland og jeg er student ved VID vitenskapelig høgskole. I høst skriver jeg en masteroppgave i par- og familierapi og i den forbindelse ønsker jeg bistand til å rekruttere informanter fra familievernkontoret.

Mitt forskningsprosjekt har det formålet å utforske hvilke tanker, refleksjoner og erfaringer familierapeuter gjør seg om temaet utroskap. Det kan være ulike normer og holdninger som kommer frem i samtalen på familievernkontoret. Og det kan oppstå utfordrende dilemmaer. Jeg ønsker å finne ut hvordan familierapeuter opplever å stå i dette, og hvilke fagkunnskap og metoder de benytter seg av i møte med par der utroskap er tema.

Metoden jeg bruker i dette forskningsprosjektet er fokusgruppe. Jeg ønsker derfor en gruppe familierapeuter på 4-6 personer. Det vil bli gjort lydopptak av samtalen mellom familierapeutene, og det vil bli brukt som datamateriale i forskningsprosjektet.

Håper på snarlig og positiv tilbakemelding!

Med vennlig hilsen

Elisabeth Folland

90 50 65 70

Vil du delta i forskningsprosjektet

En kvalitativ studie om hvordan familieterapeuter forstår utroskap

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å utforske hvilke tanker, refleksjoner og erfaringer familieterapeuter gjør seg om temaet utroskap. Det kan være ulike normer og holdninger som kommer frem i samtalene på familievernkontoret. Og det kan oppstå utfordrende dilemmaer. Jeg ønsker å finne ut hvordan familieterapeuter opplever å stå i dette, og hvilke fagkunnskap og metoder de benytter seg av i møte med par der utroskap er tema. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Dette er en masterstudie, et selvstendig prosjekt som ikke er knyttet til andre oppdragsgivere eller institusjoner. Formålet med studien er å undersøke familieterapeuters erfaringer og refleksjoner rundt temaet utroskap.

Problemstillingen er «Hvilke syn har familieterapeuter på utroskap?» Og forskningsspørsmålene er «Hvilke normer og samfunnsidealer kommer til uttrykk på familievernkontoret?» og «hvordan rommer familieterapeuter par som opplever utroskap?»

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

VID vitenskapelige høgskole er ansvarlig for prosjektet. Veileder tilknyttet skolen er Nina Solberg.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

I dette forskningsprosjektet vil det brukes fokusgruppe som metode for å innhente datamaterialet/informasjon. De som kontaktes i forbindelse med denne studien er valgt på bakgrunn av sin yrkeserfaring fra familievernkontoret. Gruppen kan bestå av 5-8 personer som jobber sammen. Det vil bli gjort tre fokusgrupper i forbindelse med dette prosjektet.

Hva innebærer det for deg å delta?

Hvis du velger å delta i prosjektet så innebærer det at du deltar i en fokusgruppe som består av 5-8 personer hvor dere reflekterer samme om temaet utroskap. Det vil vare ca. en time. Det vil bli brukt lydopptaker og alt som sies vil bli tatt opp. Det vil også bli tatt notater underveis.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket. Personopplysninger vil kun være tilgjengelig for student og veileder. Deltakerne kan ikke gjenkjennes i publikasjonen. Navn og kontaktopplysninger vil bli erstattet med en kode som lagres på egen navneliste adskilt fra øvrige data.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Opplysningene anonymiseres når prosjektet avsluttes/oppgaven er godkjent, noe som etter planen er desember 2022. Datamaterialet anonymiseres ved prosjektslutt.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra VID Vitenskapelige høgskole har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke opplysninger vi behandler om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene
- å få rettet opplysninger om deg som er feil eller misvisende
- å få slettet personopplysninger om deg
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å vite mer om eller benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- VID Vitenskapelige høgskole i Oslo
- Veileder: Nina Solberg, telefonnummer 93 04 06 75
- Student: Elisabeth Tannum Folland, telefonnummer 90 50 65 70
- Vårt personvernombud: Nancy Yue Liu, telefonnummer 93 85 62 77

Hvis du har spørsmål knyttet til NSD sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS på epost (personverntjenester@nsd.no) eller på telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Elisabeth Folland
Prosjektansvarlig

Vedlegg 3: Samtykkeerklæring

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet [*sett inn tittel*], og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i fokusgruppe

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 4: Intervjuguide, pilotintervju

Intervjuguide

-pilotintervju

Spørsmål 1

Idealet synes å være det monogame og langvarige ekteskapet i dagens samfunn. Men likevel viser det seg at utroskap er noe som skjer mange par. Hva tror dere utroskap kan være et uttrykk for?

Spørsmål 2

Akkurat nå, i media blant fagfolk, så snakkes det om at vi har både et behov for trygghet og behov for begjær og at dette kan være vanskelig å forene i langvarige forhold. Samtidig fremstilles begjær som en drivkraft inni oss og noe man ikke har helt kontroll over. Hva tenker dere om dette? Er det forenlig med både trygghet og begjær over lengre tid i et forhold?

Spørsmål 3

Tror dere monogami bare er for noen mennesker? Og er det i så fall bedre for noen par og finne andre måter å leve sammen på, for eksempel åpent ekteskap eller polyamorøse forhold? Tror dere det ville blitt mindre utroskap?

Spørsmål 4

Har dere noen tanker om hva som vil skje de neste ti-tjue-år? Hva tenker dere vil være utviklingen? Hvis dere skal tenke på dette med ulike type forhold for eksempel.

Spørsmål 5

I løpet av denne samtalen som dere har hatt nå, er det noe dere synes var spesielt interessant eller overaskende som kom frem?

Spørsmål 6

Er det noe mer dere har tenkt på underveis som dere ønsker å si til slutt?

Vedlegg 5: Intervjuguide, familievernkontor

Intervjuguide

-fokusgruppeintervju på familievernkontoret

Intervjustart:

- Takke deltakere for at de stiller opp
- Kort introduksjon om studiens formål, personvern og samtykke.
- Informere om studiens tema og strukturen i intervjuet.

Idealet om monogami

Ekteskapet har endret seg over tid. Tidligere hadde vi ett ekteskap, mellom mann og kvinne, og det var økonomi og reproduksjon som bandt paret sammen. I dagens samfunn så kan gifte oss med samme kjønn, og vi kan ha flere ekteskap i løpet av livet og det er den store kjærligheten som holder oss sammen. Men idealet har hele tiden vært at vi skal være to sammen og vi skal være monogame. Tror dere at hvis folk var mer bevisste på at monogami var et valg, og at det finnes andre alternativer slik som for eksempel åpent ekteskap eller polyamorøse forhold, at det ville vært mindre utroskap da? Trenger vi se på parforholdet med nye øyne og snakke om andre alternative samlivsformer og måter å være intime på?

Trygghet og begjær

Trygghet og begjær er to behov det sies kan være vanskelig å få dekket i et langvarig forholdet. Noen fagfolk snakker om det i media, blant annet Sissel Gran som sier at behovet for trygghet og begjær kan være utfordrende å få til i et langvarig forhold. Gran har skrevet bok om dette (Størst av alt er begjæret). Hypotesen i boken er: Hvis dere terapeuter hjelper par med å bli flinkere på kommunikasjon, og sette ord på tanker og følelser, så vil dette kanskje virke mot sin hensikt om sexlivet er dødt. Hva tenker dere om dette? Snakker dere med par om disse behovene? Tror dere dette kan ha en sammenheng med utroskap?

Sosiale medier og gråsoner

De siste årene har den digitale verden utviklet og endret seg drastisk. Vi har tilgang på pornografiske sider, og det er dating apper som Tinder som gjør det enkelt å flørte og treffe

andre. Erfarer dere i møte med klienter at det vanskelig å fastsette hva som kan kalles utroskap? Kan dere merke at grensene har endret seg for hva som regnes som utroskap?

Hemmeligheter og tilståelser

Vignett: Et par kommer til dere der den ene har vært utro. Personen som har vært utro sier det var et uhell, og at hen angret, og derfor vil du skal holde på hemmeligheten ovenfor partneren. Hvordan ville dere møtt en slik situasjon? Ville dere rådet hen til å fortelle om det som skjedde?

Teorier og metoder

Har dere repertoar dere tar i bruk når dere snakker med par der utroskap er tema?

Har dere spørsmål, tanker og perspektiver som dere synes er spesielt nyttige?

Siste spørsmål

Er det noe dere ønsker å si helt til slutt som dere ble tenkende på underveis i intervjuet?

Noe dere synes var overaskende eller spesielt interessant?

Vurdering

Referansenummer

626470

Prosjekttittel

En kvalitativ studie om hvordan familieterapeuter forstår utroskap

Behandlingsansvarlig institusjon

VID vitenskapelige høgskole / Fakultet for sosialfag / Fakultet for sosialfag Oslo

Prosjektansvarlig

Nina Solberg

Student

Elisabeth Tannum Folland

Prosjektperiode

23.09.2021 - 31.12.2022

Dato

07.09.2021

Type

Standard

Kommentar

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet med vedlegg den 7. september 2021, samt i meldingsdialogen mellom innmelder og NSD. Behandlingen kan starte.

DEL PROSJEKTET MED PROSJEKTANSVARLIG

For studenter er det obligatorisk å dele prosjektet med prosjektansvarlig (veileder). Del ved å trykke på knappen «Del prosjekt» i menylinjen øverst i meldeskjemaet. Prosjektansvarlig bes akseptere invitasjonen innen en uke. Om invitasjonen utløper, må han/hun inviteres på nytt.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle alminnelige kategorier av personopplysninger frem til 31. desember 2022.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og

utvetydig bekreftelse som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake.

Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a.

TAUSHETSPLIKT

Deltagerne i prosjektet har taushetsplikt. Intervjuene må gjennomføres uten at det fremkommer opplysninger som kan identifisere klienter/brukere.

PERSONVERNPRINSIPPER

NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

- lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke behandles til nye, uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), og dataportabilitet (art. 20).

NSD vurderer at informasjonen om behandlingen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og/eller rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet.

Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilke type endringer det er nødvendig å melde:

<https://www.nsd.no/personverntjenester/fulle-ut-meldeskjema-for-personopplysninger/melde-endringer-i-meldeskjema> Du må vente på svar fra NSD før endringen gjennomføres.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!